

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/04.06.2021Fil.72.03 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ХАЖИЕВА ФЕРУЗА МЭЛСОВНА

АМЕРИКА ПОСТМОДЕРН АДАБИЁТИДА БИОГРАФИК РОМАН
ПОЭТИКАСИ (Ж.ПАРИНИ, М.КАННИНГҲЕМ ВА Л.ЛАЛАМИ
АСАРЛАРИ МИСОЛИДА)

10.00.04 – Европа, Америка ва Австралия халқлари тили ва адабиёти

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ доктори (DSc) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Бухоро – 2022

Филология фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора филологических наук (DSc)

Contents of the dissertation for a Doctor of Science degree (DSc)

Хажиева Феруза Мэлсовна

Америка постмодерн адабиётида биографик роман поэтикаси (Ж.Парини, М.Каннингхем ва Л.Лалами асарлари мисолида) 3

Хажиева Феруза Мэлсовна

Поэтика биографического романа в американской постмодернистской литературе (на примере произведений Ж.Парини, М.Каннингема и Л.Лалами) 33

Khajieva Feruza Melsovna

Poetics of the Biographical Novel in American Postmodern Literature (In the example of J.Parini, M.Cunningham and L.Lalami's works) 61

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ

List of publications 66

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/04.06.2021Fil.72.03 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ХАЖИЕВА ФЕРУЗА МЭЛСОВНА

**АМЕРИКА ПОСТМОДЕРН АДАБИЁТИДА БИОГРАФИК
РОМАН ПОЭТИКАСИ (Ж.ПАРИНИ, М.КАННИНГҲЕМ ВА
Л.ЛАЛАМИ АСАРЛАРИ МИСОЛИДА)**

10.00.04 – Европа, Америка ва Австралия халқлари тили ва адабиёти

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ доктори (DSc) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Бухоро – 2022

Фан доктори диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2022.1.DSc/Fil.80 рақам билан рўйхатга олинган.

Докторлик диссертацияси Бухоро давлат университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.buxdu.uz) ва “ZiyoNet” Ахборот таълим порталида (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий маслаҳатчи:

Бақаева Муҳаббат Каюмовна
филология фанлари доктори, доцент

Расмий оппонентлар:

Қаршибаева Улжан Давировна
филология фанлари доктори, профессор

Жумабаева Жамила Шариповна
филология фанлари доктори, профессор

Майкл Лэки (Америка Қўшма Штатлари)
филология фанлари доктори, профессор

Етакчи ташкилот:

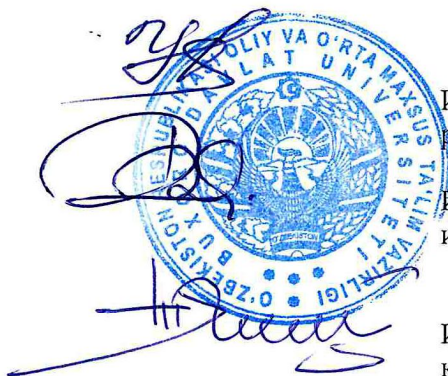
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети

Диссертация ҳимояси Бухоро давлат университети ҳузуридаги DSc.03/04.06.2021.Fil.72.03 рақамли Илмий кенгашнинг 2022 йил “19” сентябрь соат 10⁰⁰ даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 200118, Бухоро шаҳри, М.Иқбол кўчаси, 11-уй. Тел.: +99865221-29-14; факс: +99865221-27-07, e-mail: buxdu_rektor@buxdu.uz).

Диссертация билан Бухоро давлат университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (163 рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 200118, Бухоро шаҳри, М.Иқбол кўчаси, 11-уй. Тел.: +99865221-29-14).

Диссертация автореферати 2022 йил “19” август кунини тарқатилди.

(2022 йил “19” август даги 22-10 -рақамли реестр баённомаси).

Д.С.Ўраева

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш раиси, филол. ф.д., профессор

З.И.Расулов

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш илмий котиби, филол. ф.н., доцент

М.М.Жўраева

Илмий даражалар берувчи Илмий кенгаш қошидаги илмий семинар раиси, филол.ф.д.(DSc), профессор

КИРИШ (фан доктори (DSc) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Жаҳон адабиёти тарихида XX асрнинг иккинчи ярмидан бугунги кунга қадар бўлган вақт оралиғида постмодернизм оқимининг генезиси ва тараққиёти босқичлари масалаларига эътибор кучайди. Мазкур даврда америка ва европа адабиётида поэтик тафаккур миқёслари ўзгариб, оламни бадий идрок этиш ва тасвирлашнинг классицизм, романтизм ва реализмдан фарқ қиладиган тамойилларининг майдонга келиши адабий жараёнда сўз санъатини нафақат янги ғоя, мавзу, услуб, тенденциялар билан бойитишни, балки тур ва жанрларнинг ўзаро трансформацияси ва синтезлашувини тақозо қила бошлади. Шу маънода адабиётшуносликда постмодерн биографик роман жанри поэтикасини ўрганиш, унинг табиатини умумадабий контекстда таҳлил қилиш постмодерн биографик романини комплекс тушунишга, унинг транс/интертекстуал моҳиятини илмий баҳолашга, матннинг вербал сатҳи образли воситаларини, матн архитектуроникасини структур талқин қилишга имконият яратади.

Дунё адабиётшунослигида биографик асарларнинг ғоявий, структур, услубий, символик хусусиятлари, уларнинг соф бадий асарлардан фарқли томонлари, биографик роман концепцияси масалалари постмодернизм қонуниятларига ҳамоҳанг тарзда кенг кўламли тадқиқотларда ўз ечимини топган. Америка адабиётида биографик романларнинг киновийлик ва истехзоли услубини декодлаш, бадий тилдаги риторик воситаларни аниқлаш, улардаги контекстуал импликацияни ёритиш ва ижодкорга хос идиостиль ва идиолектни белгилаш каби устувор йўналишлар ушбу соҳанинг калейдоскопик, космополитик, эклектик, транстекстуал, вентрилоквистик, полифоник жиҳатларини асослашга, жанр тараққиёти босқичларини теран талқин қилишга ва турли диний эътиқодлар уйғунлигини, маданий кодларни матнга сингдириш техникасини илмий баҳолашга хизмат қилади.

Мамлакатимиздаги глобал ислоҳотлар даврида жамият маънавияти ва баркамоллигининг негизи саналган адабиётга эътибор давлат сиёсати даражасига кўтарилмоқда ва жаҳон адабиёти намуналарини ўзбек миллий контекстида чуқур англаш, уларнинг моҳиятини плюралистик дунёқараш орқали талқин этиб, маданиятимизни юксалтириш долзарблик касб этмоқда. “Айни вақтда, маданият соҳасида жаҳолатга қарши маърифат билан курашиш, ёшларимизни ҳақиқий санъатни англашга ўргатиш, уларнинг эстетик оламини соғлом асосда шакллантириш...”¹ каби устувор мақсад замонавий адабиётшуносликда тарихий шахслар ҳаётига бағишланган биографик асарларни ўрганишга, уларнинг ўзига хос жанрий хусусиятларини, поэтикасини, асарларнинг оммалашшига сабаб бўлган омилларни жаҳон адабиёти контекстида инсон омили нуқтасидан тадқиқ этишга, шарқ ва ғарб олами манзарасини илм-фан доирасида теран англашга кенг йўл очиб беради.

---

¹ Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир. // Халқ сўзи, 2017 йил 4 август.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 августдаги ПФ-5847-сон “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармонлари, 2017 йил 13 сентябрдаги ПҚ-3271-сон “Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида”ги, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 18 майдаги 376-сон “Жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини ўзбек тилига ҳамда ўзбек адабиёти дурдоналарини чет тилларига таржима қилиш ва нашр этиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори ва бошқа меъерий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда мазкур диссертация тадқиқоти маълум даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Диссертация республика фан ва технологиялари ривожланишининг I. “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Диссертация мавзуси бўйича хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи.² Америка адабиётида постмодернизм оқими ва биографик роман жанри хусусиятлари ва поэтикаси масаласини ўрганиш бўйича дунёнинг етакчи илмий марказлари ва олий таълим муассасаларида назарий ва амалий жиҳатдан олиб борилаётган тадқиқотларда муҳим илмий натижалар қўлга киритилган, шу жумладан: америка биографик романи генезиси ва тарикқиёти, биографик романда “тўқима ҳақиқат” (“fictional truth”), биографик романда сюрреализм, тарихий ҳақиқат тасвири, биографик романда дуал-дунёвий (dual-temporal) ҳақиқат (Миннесота университети (Моррис), АҚШ), постмодернизм поэтикаси, постмодернизмда тарихийлик, метапроза, интертекстуаллик, пародиянинг акс этиши (Торонто университети, Канада), постмодерн биографик романда факт ва тўқима муаммоси (София университети, Болгария), биографик романда субъективлик ва интертекстуаллик (Лидз университети, Англия), биографик романда пастиш ва пародия (Белград университети, Сербия), биографик романнинг биофикция, тарихий метапроза, биографик метапроза кўринишлари (Лондон Қироллик коллежи, Англия) поэтика ва стилистиканинг замонавий тенденциялари (Утрехт университети, Нидерландия), пост-колониал тарихий-биографик романларда адаптация

---

² Шарҳ университетларнинг веб-сайтларидаги маълумотлар асосида тақдим этилди: <https://morris.umn.edu/>, <https://www.utoronto.ca/>, <https://www.uni-sofia.bg/>, <https://www.leeds.ac.uk/>, <https://www.bg.ac.rs/en/>, <https://www.kcl.ac.uk/>, <https://www.uu.nl/en>, <http://ju.edu.jo/home.aspx>, <https://iso.uni.lodz.pl/>, <https://www.olivet.edu/>

ходисаси ва унинг Л.Лалами ижодида акс этиши (Иордания университети, Иордания), Л.Лалами асарида қаҳрамон лексикаси (Лодз университети, Польша) М.Каннингҳем асарларида постмодернизм (Оливет Назарен университети, Чикаго, АҚШ), америка ва ўзбек адабиётида биографик роман жанри хусусиятлари (Бухоро давлат университети, Ўзбекистон) каби муаммолар ўз ечимини топган.

Дунё адабиётшунослигида америка постмодерн адабиётини яхлит тизимли ўрганиш бўйича қуйидаги устувор йўналишларда тадқиқотлар олиб борилмоқда: адабиётда эклектизм ва космополитизм ғоялари, постмодерн адабиётда эксцентризм ва символизм, метапроза ва унинг кўринишлари, полифонизм ва уни яратиш техникаси, интертекстуал стилистик воситалар, биографик роман жанри поэтикаси.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Жаҳон адабиётшунослигида замонавий америка адабиётда вужудга келган оқимлар, модернизм ҳамда постмодернизм муаммосига бағишланган бир қанча тадқиқотлар мавжуд³. Бу ишларда янги давр ёзувчилари, уларнинг ўзига хос услуби, постколониалистик ва плюралистик мавзулар, инсон эркинлиги, тенглик каби ғоялар ёритиб берилган.

Бадиий биография тараққиёти, унинг кўринишлари, ўзига хос жиҳатлари масаласи ҳам илмий-назарий жиҳатдан ўрганилган⁴. Биографик роман генезиси, унинг ўзига хос жиҳатлари, яратилиш қонуниятлари, уларда тарихийлик ва бадиийликнинг ўзаро боғланиш шартларига оид баён қилинган фикр-мулоҳазалар соҳага оид назарий қарашлар асосини ташкил қилади.

Хориж адабиётшунослигида Л.Ҳатчеон, М.Данова, Б.Лейн, М.Кнезевич, М.Сондерс, М.Лэки каби олим ва адибларнинг ишларида айнан постмодерн биографик асар хусусиятлари тўғрисидаги плюралистик назарий қарашлар баён қилинган. Бу олимларнинг ишларида биографик роман генезиси, тарихи, эволюцияси, адабий жанр сифатида шаклланиши, уларда метапроза, интертекст, пародия каби транстекстуал бирликлар ёритилган, тарихий ҳақиқат ва бадиий тўқима синтези, постколониал биографик романларда янги тафаккур ва дунёқараш каби масалалар таҳлили келтирилган⁵.

³ Geyh, Paula; G. Leebron, Fred; Levy, Andrew. Postmodern American Fiction. Norton Anthology. – New York, London: W.W. Norton & Company, 1998. – 672 p., Bertens H., D’haen T. American Literature. A History. – London, New York: Routledge, 2014. – 314 p., Dimock, Wai Chee and others. American Literature in the World. – New York: Columbia University Press, 2017. – 490 p. Jencks, Charles What is Postmodernism? – Academy editions, 1996. – 80 p., Засурский Я.Н. Американская литература XX века. – Москва: Издательство московского университета, 1984. – 503 с.

⁴ Woolf V. The Art of Biography. // Biography as an Art. edited by James Clifford. – New York, 1962. – P.128-132.; Maurois A. The Ethics of Biography. // Biography as an Art. edited by J.L.Clifford. – New York: Oxford University Press, 1962. – P.172-173.; Clifford J.L. Biography as an Art. – New York: Oxford University Press, 1962. – 256 p.; Aaron D. Studies in Biography. – Cambridge: Harvard University Press, 1978. – P.200; Kendall P.H. The art of biography. – New York: W.W.Norton and Company, 1985. – 158 p.; Rollyson Carl. Biography: A user’s Guide. – Chicago: Ivan R.Dee, 2008.– 322 p.; Roorbach Bill. Writing Life Stories. – Ohio: Writer’s digest books, 2008. – 296 p.; Стоун И. Биографик кисса ҳақида. // Жаҳон адиблари адабиёт ҳақида. – Тошкент: Маънавият, 2010.–Б.383; Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – 264 p.; Lackey M. The American Biographical Novel. – New York: Bloomsbury, 2016. – 277p.

⁵ Hutcheon, Linda. A Poetics of Postmodernism. History, Theory, Fiction. – New York, London: Routledge, 2004. – 283 p.; Danova, Madeleine. The Jamesiad. Between Fact and Fiction: the Postmodern Lives of Henry James. //

Рус адабиётшунослигида Т.Е.Комаровская, Г.Е.Померанцева, О.Л.Гиль, Е.В.Ушакова, Г.В.Казанцева, А.В.Шубина, А.А.Холиков каби олимларнинг ишларида биографик асар хусусиятлари тўғрисидаги қарашлар баён қилинган. Турли давр ва давлатларда ижод этган биографлар ижоди ва бадий биографиялар таҳлили ўрин олган⁶.

Тадқиқотимиз предмети сифатида танланган поэтика масаласи қадимдан ўрганилиб келинаётган бўлса-да, бугунги кунда муаммога оид янгича қарашларни қатор олимлар⁷нинг ишларида кузатиш мумкин. Бу ишларда адабиётга оид анъанавий қарашлар билан бир қаторда риторика ва стилистиканинг поэтикага алоқадорлиги, бадий матнда диалогизм ва полифоник тафаккур, поэтик воситаларни лингвомаданий аспектда ўрганиш,

---

Годишник на софийския университет “Св. Климент Охридски” факултет по класически и нови филологии. Том 104; Sofia – 2011. – P. 5-49; Layne, Bethany (Post) Modernist Biofictions: The Literary Afterlives of Henry James, Virginia Woolf, and Sylvia Plath. – University of Leeds, 2013. – 309 p.; Knežević Mirjana M. Postmodernist Approach to Biography: “The Last Testament of Oscar Wilde” by Peter Ackroyd. // *Facta universitatis Series: Linguistics and Literature* Vol. 11, No 1, 2013, 47-54 p.; Saunders M. Byatt, Fiction and Biofiction// *International Journal for History, Culture and Modernity*, 2019 – 7(1), 87-102 p.; Abu Amrieh, Yousef. “I could right what had been made wrong”: Laila Lalami’s appropriation of Aphra Behn’s Oroonoko. // *Arab World English Journal* (6), 2015. – P. 191-204.; Maszewski, Zbigniew. Cabeza de Vaca, Estebanico, and the Language of Diversity in Laila Lalami’s “The Moor’s Account”. // *Text Matters* (8), 2018. – P. 320-331.; Sensri, I., Benabed, F. Narrating the extremes: The language of suffering and survival in Laila Lalami’s “The Moor’s Account”. // *Ars Aeterna*, 11(2), 2019. – P. 24-40.; Lackey M. The American Biographical Novel. – Bloomsbury, 2016. – 278 p. Lackey M. Truthful Conversations with American Biographical Novelists. – Bloomsbury, 2014. – 264 p.; Lackey M. Conversations with Jay Parini. – University Press of Mississippi, 2014 – 163 p.; Lackey M. Biofiction. An Introduction – New York and London: Routledge, 2022. – 185 p.

⁶ Комаровская Т.Е. Творчество Ирвинга Стоуна. – Минск: Изд БГУ, 1985. – 144 с.; Померанцева Г.Е. Биография в потоке времени. ЖЗЛ: замыслы и воплощения серии. – Москва: Книга, 1987. – 335 с.; Гиль О.Л. Документально художественные биографии в творчестве Ричарда Олдингтона: Книги о писателях. Дисс. ... канд.филол.наук. – Санкт-Петербург, 1996. – 163 с.; Ушакова Е.В. Литературная биография как жанр в творчестве П.Акройда: Дисс. ... канд.филол.наук. – Москва, 2001. – 195 с.; Казанцева Г.В. Беллетризованные биографии В. П. Авенариуса «Пушкин» и «Михаил Юрьевич Лермонтов»: история, теория, поэтика жанра: Дисс. ... канд.филол.наук. – Йошкар-Ола, 2004. – 239 с.; Шубина А.В. Проблема биографического жанра в творчестве Питера Акройда: Дисс. ... канд.филол.наук. – Санкт-Петербург, 2009.; Холиков А.А. Биография писателя как теоретико-литературная проблема (На материале жизни и творчества Д.С.Мережковского с 1865 по 1919): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Москва, 2009.

⁷ Пропп А. Морфология сказки. – Москва: Академия, 1928. – 152 с.; Jakobson R. Closing Statement: Linguistics and Poetics. // *Style in Language*. Edited by Thomas A. Sebeok. – Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1960. – P. 350-449.; Кузнец М.Д., Скребнев Ю.М. Стилистика английского языка. – Ленинград, 1960. – 174 с.; Sosnovskaya V.B. Analytical Reading. – Moscow: Higher School, 1974. – 180 p.; Galperin I.R. Stylistics. – Moscow: Higher School, 1977. – 333 p.; Keir Elam. The Semiotics of Theatre and Drama. London and New York: Routledge, 1980. – 163 p.; Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования). – Ленинград: Просвещение, 1981. – 384 с.; Shlomith Rimmon-Kenan. Narrative Fiction. Contemporary Poetics. London and New York: Routledge, 1983. – 177 p.; Kukharenko V.A. Seminars in Style. – Moscow: Higher school, 1971. – 183 p.; Jakobson Roman. Linguistics and Poetics. // *Language in Literature*. Harvard University Press, 1987. – 548 p.; Якобсон Р. Работы по поэтике. – Москва: Прогресс, 1987. – 478 с.; Barilli, Renato. Rhetoric. (Translation by Giuliana Menozzi) – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989. – 184 p.; Aznaurova E.S. Interpretation of Literary Text. – Tashkent, 1990. – 180 p.; Бобохонова Л.Т. Инглиз тили стилистикаси. – Тошкент, 1995. – 143 б.; The Oxford Companion To English Literature. Sixth Edition. Edited By Margaret Drabble. – Oxford University Press, 2000. – 1188 p.; Handbook of Classical Rhetoric in the Hellenistic Period (330 b.c.-a.d. 400) edited by Stanley E. Porter. – Boston, Leiden: Brill Academic Publishers, Inc., 2001. – 919 p.; Peter Childs, Roger Fowler. The Routledge Dictionary of Literary Terms. London and New York: Routledge, 2006. – 272 p.; Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий. под ред. Н.Д. Тамарченко. – Москва: Издательство Кулагиной; Intrada, 2008. – 359 с.; The Routledge Handbook of Stylistics. Edited by Michael Burke. – London and New York: Routledge Tavlор Francis Group, 2014. – 558 p.

матнни трансекстуал бирликлар асосида таҳлил қилиш, интертекстуалликни ҳосил қиладиган стилистик воситалар каби замонавий қарашлар ҳам ёритиб берилган.

Ўзбек адабиётшунослигида биографик асарлар С.Мирвалиев, И.Варфоломеев, А.Каттабеков, И.Самандаров, А.Носиров, Ғ.Муродов (тарихий асарлар типидида ўрганилган) ва Ф.Ҳажиеванинг тадқиқотларида ўрганилган⁸. Бироқ замонавий америка адабиётида постмодерн йўналишда яратилган биографик романлар поэтикасини ўрганишга бағишланган йирик монографик тадқиқот мавжуд эмас.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Бухоро давлат университетининг “Тилнинг лексик-семантик тизими, қиёсий типологик изланишлар ва адабиётшунослик муаммолари” мавзуидаги илмий тадқиқот ишлари режасининг таркибий қисми ҳисобланади. Диссертация Бухоро давлат университети ва АҚШнинг Огайо шимолий университети ҳамкорлигида амалга оширилган “Faculty Enrichment Program” лойиҳаси доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади америка постмодерн адабиётида биографик роман поэтикаси, жанр трансформацияси ва траекториясини Жей Парини, Майкл Каннингҳем ва Лайла Лалами биографик асарлари мисолида ёритиб беришдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

Замонавий адабиётшуносликда постмодернизм оқимининг космополитик, эклектик, плюралистик, калейдоскопик, трансекстуал ўзига хос жиҳатларини назарий ўрганиб чиқиш ва тегишли хулосалар чиқариш;

АҚШ, Европа, Ҳамдўстлик мамлакатлари ҳамда ўзбек адабиётшунослигида поэтикага оид назарий қарашларни тизимлаштириш, масалага оид формализм оқими вакиллари ҳамда замонавий тадқиқотларни шарҳлаш, риторика – поэтика атамаларини бинар оппозицияда чоғиштириш ҳамда стилистиканинг қадимги поэтика ва риторика фанларининг вориси эканлигини асослаш;

Жей Парини ижодида биографик романга оид концепцияни очиб бериш ва унинг “The Last Station” (“Сўнгги бекаат”) асарининг стилистик таҳлили орқали постмодерн биографик романда полифоник баён услуби, концентрик сюжет чизигини декодлаш ва ўхшатиш стилистик воситаси орқали ифодаланган киноявий (ирония) ҳамда истехзоли (сарказм) оҳанг устунлик қилишини аниқлаш;

---

⁸ Мирвалиев С. Ўзбек романи (жанр манбалари ва унинг ташкил топиши). – Тошкент: Фан, 1969. –313 б.; Варфоломеев И. Типологические основы жанров исторической романистики: (Классиф. вида). – Ташкент: Фан, 1979. – 166 с.; Каттабеков А. Художественное воплощение личности и исторической эпохи в современной прозе: Дисс. ... док.филол. наук. – Ташкент, 1985. – 398 с.; Самандаров И. Историзм узбекских исторических романов: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ташкент, 1992. – 24 с.; Носиров А. Тарихий ҳақиқат ва унинг бадиий талқини (“Юлдузли тунлар” романи мисолида): Филол.фан.ном....дисс.автореф. – Тошкент, 2003. – 24 б.; Муродов Ғ. Тарихий роман: генезиси, кейинги тараққиёти. – Тошкент: Фан, 2005. – 170 б.; Ҳажиева Ф. Биографик роман жанри хусусиятлари (И.Стоун, М.Қориев ва Н.Норматов асарлари қиёсида) Филол.фан.бўйича фалсафа доктори...дисс. – Тошкент, 2018. 153 – б.

М.Каннингҳем ижодида постмодернизмга хосликни кузатиш, унинг “The Hours” (“Соатлар”) биографик романида сюжет трихотомиясини декодлаш, асар матнидаги транстекстуал бирликлар: интертекст, метапроза, гипертекст ҳодисаларини таҳлил қилиш ҳамда асарда рамзийлик касб этган деталларни шарҳлаш;

Л.Лалами постколониал ижодидаги плюралистик ғояларни талқин қилиш, унинг “The Moor’s Account” (“Қора занжи ҳисоботи”) биографик романининг ретроспекцион сюжет чизиғидаги Африка ва мусулмон менталитетига хос миллий манзарани таҳлил қилиш, аллюзия, реминисценция, цитаталар орқали ҳосил қилинган интертекстуалликни асослаш, ёзувчи қўллаган фонетик, лексик ва синтактик стилистик воситалар ёрдамида ифодаланган шарқона услубни ёритиш.

Тадқиқотнинг объекти сифатида америкалик ёзувчилар Жей Парини, Майкл Каннингҳем ва Лайла Лаламининг асарлари танланган.

Тадқиқотнинг предметини америка постмодерн адабиётидаги биографик романлар поэтикаси ташкил этади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот жараёнида тавсифий, биографик, контекстуал, антропоцентрик, стилистик, адабий таҳлил методларидан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

постмодерн биографик роман концепцияси ва унинг поэтикасини белгилашда асарнинг ғоявий-семантик, структур моҳияти, матннинг вербал қатламида воқеаланувчи стилистик воситалар, матнга хос интертекстуаллик ва транстекстуаллик, матн тузилиши (сюжет), муаллиф ижодидаги идиостиль, унинг асар ҳодисаларига субъектив муносабати кабиларнинг етакчи омиллар сифатида намоён бўлиши исботланган;

космополитик постмодерн адабиётида миллий қадриятларни акс эттириш, маданий кодларни сингдириш, эътиқодлар уйғунлигини таъминлаш, тарихий занжирни ривоятлар асосида тиклашда, ғарб адабий маданиятига шарқ анъаналарини олиб киришда аллюзия, цитата, реминисценция, метафора, метонимия сингари стилистик воситаларнинг бирламчи характерга эга эканлиги асосланган;

Жей Паринининг “Сўнги бекат” постмодерн биографик романида полифоник баённинг дунёқарашлар плюрализмини ҳосил қилганлиги, концентрик сюжет чизиғи орқали асар лейтмотивини юқори планга чиқарилганлиги ва баёнда ўхшатиш стилистик воситаси орқали киноявий (ирония) ҳамда истехзоли (сарказм) оҳанг ҳосил қилинганлиги аниқланган;

М.Каннингҳемнинг “Соатлар” биографик романида сюжет трихотомиясини деконструкциялаш, матндаги транстекстуал бирликларни кузатиш, асарда рамзийлик касб этган деталларни шарҳлаш каби жараёнларда замонавий постмодерн биографик романида прототипнинг рухий, маънавий оламини англашнинг бирламчи (устувор), тарихий шахс ҳаётидаги фактларни ўрганишнинг эса иккиламчи аҳамиятга эга эканлиги исботланган;

Л.Лаламининг “Қора занжи ҳисоботи” постмодерн биографик романида кўпфиррилиқ, ирқий тенглик, диний толерантлик ва космополитик оламда миллий ўзига хослик ғояларининг ҳамда шарқона услубнинг доминантлигини воқелантиришда субъектив нарратологик техника, интертекстуаллик, тарихийлик мезони асосий услубий омиллар бўла олиши далилланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

Амалга оширилган тадқиқот постмодерн биографик романини тадқиқ қилишнинг антропоцентриқ, стилистик, адабий таҳлил методларини тавсия этади. Ишда Ж.Парини, М.Каннингҳем ва Л.Лалами асарларида полифоник нутқ, сюжет трихотомияси, концентрик сюжет, ретроспекция ва композицион яхтитлик, аллюзия, реминисценция, цитата, пастиш воситасида ифодаланган интертекстуаллик, рамзийликнинг аҳамияти батафсил ўрганилган ва уларга хос белгиларни аниқлаш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган;

Мазкур диссертацияда эришилган натижалар ва хулосалардан постмодерн биографик роман назариясини батафсил ўрганишда, шунингдек, филология бўйича олий ўқув юртларида америка адабиёти, адабиёт назариясига оид дарслик ва ўқув-услубий қўлланмалар яратишда, ёзувчилар ҳаёти ва ижоди билан боғлиқ тадқиқотларни бажаришда амалий аҳамиятга эга эканлиги асосланган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот юзасидан чиқарилган хулосалар тадқиқотчи томонидан эълон қилинган илмий ишларда ўз ифодасини топганлиги ҳамда бу хулосалар илмий жамоатчилик томонидан ижобий баҳоланганлиги, постмодернистик биографик роман хусусиятига оид қўйилган муаммо стилистик, тавсифий, биографик, психоаналитик, адабий таҳлил методлари асосида аниқлаб берилгани, таклиф ҳамда тавсияларнинг амалиётга жорий этилгани, олинган натижаларнинг ваколатли ташкилотлар томонидан тасдиқланганлиги билан изоҳланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти адабиётшунослик соҳасида мавжуд муаммоларни тадқиқ қилиш, унинг асосий таҳлилий хулосаларидан америка адабиётида биографик роман поэтикаси ҳақидаги тасаввурларни мукаммаллаштириш, XX аср америка биографик романларининг полифоник, транстекстуал ва космополитик хусусиятларини тўлақонли ўрганиш имконини бериши билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти америка постмодерн адабиёти поэтикаси ва унинг хусусиятларини аниқлашда манба вазифасини бажара олиши, унинг хулосаларидан “Америка адабиёти”, “Адабий оқимлар эволюцияси”, “Адабиёт назарияси”, “Стилистика”, “Матн таҳлили” фанларидан дарслик ва ўқув қўлланмалар яратишда, маъруза ва семинар машғулотлари мазмунини такомиллаштиришда, факультатив дарслар ва махсус курслар ишлаб чиқишда фойдаланиш мумкинлиги билан изоҳланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Америка постмодерн адабиёти поэтикасини ўрганиш, Ж.Парини, М.Каннингҳем, Л.Лалами

ижодини тадқиқ қилиши ва постмодерн биографик роман табиатини ёритиш юзасидан олинган илмий натижалар асосида:

постмодернистик адабиётда поэтик тилнинг ўзига хослиги, Ж.Парини, М.Каннингхем ва Л.Лалами биографик асарлари мисолида америка адабиётидаги космополитик маданиятига хос жиҳатлари, асарлардаги транстекстуал матн кўринишлари ва стилистик воситаларнинг контекстуал таҳлили билан боғлиқ натижалардан ОТ-Ф1-18 “Оммавий лисоний маданиятни шакллантириш методлари ва методологиясини ишлаб чиқиш” мавзудаги фундаментал лойиҳада фойдаланилган (Андижон давлат университетининг 2022 йил 5 мартдаги № 39-08-542-сон маълумотномаси). Натижада “Америка адабиёти”, “Адабиётшунослик”, “Стилистика” ва “Матн таҳлили” фанлари ва уларга оид методология янги назарий қарашлар билан бойитилган;

антик адабиётдан тортиб бугунги кунга қадар тараққиёт босқичларида стилистик воситалар классификациялари ва уларнинг динамик ўзгаришлари, поэтика ва риторика фанларини бинар оппозицияда солиштириш натижасида ўзаро кесишувчан ва дифференциал нуқталари билан боғлиқ хулосалардан Олий таълимнинг хорижий филология (инглиз) 5111400, 5112200, 5120100, 5120200 таълим йўналишлари учун яратилган “Theoretical Aspects of the Language Learned (Stylistics)” номли дарсликда фойдаланилган (Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2021 йил 31 майдаги 237-сонли буйруғига асосан берилган № 237-169 рақамли Ўқув адабиётининг нашр рухсатномаси). Натижада поэтика ва стилистика соҳалари генезиси, стилистик воситаларнинг антик ва замонавий таснифлари, Ж.Парини ва Л.Лалами асарларида қатор стилистик воситалар талқини ва контекстуал шарҳи орқали стилистика фанининг амалий қисмлари такомиллаштирилган;

замонавий биографик романлар поэтик тилининг экспрессивлигини белгиловчи унсурларга оид хулосалардан Европа Иттифоқининг Эрасмус + дастури доирасида амалга оширилган 561624-EPP-1-2015-UK-EPPKA2-SBHE-SP-ERASMUS+SBHE IMEP: “Ўзбекистонда олий таълим тизими жараёнларини модернизациялаш ва халқаролаштириш” номли инновацион тадқиқотлар лойиҳасида фойдаланилган (Самарқанд давлат чет тиллар институтининг 2022 йил 17 февралдаги 265/30.02.01-сон маълумотномаси). Натижада постмодерн биографик романларида қўлланилган метафора, метонимия, эпитет, ирония, сарказм, ўхшатиш, стилистик такрор, параллель конструкция, инверция, ажралилган конструкция (detached construction) каби стилистик воситаларнинг контекстуал ва имплицит маъноларини декодловчи маълумотлар билан “Адабиётшунослик”, “Матн таҳлили”, “Стилистика” фанлари асосларини модернизация қилиш имкони яратилган;

постмодерн адабиётда шаклланган бадиий техника, образларнинг ноанъанавий ифодаси, полифоник муносабат, жанрлар мутациясига доир назарий хулосалардан “Бухоро” телеканалининг “Ассалом, Бухоро” ва “Саккизинчи мўъжиза” кўрсатувларининг сценарийларини тайёрлашда фойдаланилган (Бухоро вилояти телерадиокомпаниясининг 2022 йил 7 февралдаги № 1/28-сон маълумотномаси). Натижада кўрсатувлар учун

тайёрланган материалларнинг мазмуни бойитилган; келтирилган таҳлиллар телетомошабинларнинг замонавий америка адабиётида постмодернизм тенденциялари, биографик романлар услуби ва мазмуни тўғрисидаги билимини ва уларнинг китобхонликка қизиқишини оширишга имкон берган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 7 та халқаро ва 6 та республика илмий-амалий анжуманларида қилинган маърузаларда жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 27 та илмий иш чоп этилган. Шулардан, 1 та монография, Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия қилинган илмий нашрларида 13 та мақола: 10 таси республика ва 3 таси хорижий журналларда чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, тўрт боб, хулоса ва фойдаланилган адабиётлар рўйхатидан ташкил топган бўлиб, ишнинг умумий ҳажми 274 саҳифадан иборат.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг кириш қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати асосланган, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги кўрсатилган, диссертация мавзуси бўйича хорижий илмий тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсади ва вазифалари, объекти ва предмети тавсифланган, усуллари, илмий янгилиги, амалий натижалари баён қилинган, олинган натижаларнинг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти очиқ берилган, тадқиқот натижаларининг амалиётга жорий қилиниши, апробацияси, нашр этилган ишлар ва диссертация тузилиши бўйича маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг **“Постмодернистик биографик роман жанри ва поэтикага оид назарий қарашлар тизими”** деб номланган биринчи бобида жаҳон адабиётшунослигида постмодернизм оқимининг хусусиятлари, унинг вужудга келиш омиллари ва биографик роман жанрига таъсири, адабиётшуносликда “поэтика” термини генезиси ва бугунги кундаги тараққиёти масалаларига эътибор қаратилган.

XX асрда биринчи ва иккинчи жаҳон урушларидан олдин ва сўнг жамиятда пайдо бўлган ғоялар силсиласи – ижтимоий ва сиёсий оламдаги дарвинизм, марксизм, фрейдизм, индивидуалистик анархизм, демократия ва эркинлик, илм-фан тараққиёти, феминизм каби плюралистик дунёқараш, “ғоялар жанги” адабиётда ҳам ўз аксини топди. Яъни жамиятдаги турлитуман ўзгаришлар ва дунёқарашлар рангба-ранглиги, материалистик оламнинг маънавий оламга нисбатан устун келиши, инсонларнинг ижтимоий ва жинсий тенглиги, илм-фаннинг тараққиёти натижасида инсоннинг

космосга парвоз қилиши, компьютер технологиялари ихтироси натижасида кибер дунёнинг кашф этилиши ва ҳоказолар бир қолипга сиғиша олмайдиган хаос адабиётда постмодернизмнинг шаклланишига туртки бўлди. Анъанага айланган европоцентризм, логоцентризм, этноцентризмнинг емирилиши натижасида замонавий адабиётда тартибсизлик (chaos), саросималик, парокандалик, марказдан қочиш (decentralization), тизимсизлик, эксцентриклик каби белги-хусусиятлар постмодернизм орқали ифодаланди.

Постмодернизм тушунчасининг келиб чиқиши ва унинг ўрганилишига оид дастлабки тадқиқотларга эътибор берадиган бўлсак, мазкур оқими Ғарбда пайдо бўлган ноанъанавий санъат ҳодисаси бўлиб, тилшуносликдаги постструктурализм ғояларининг мантиқий давоми сифатида бадиий асарнинг тил сатҳида, матн кесимида (интертекст, аллюзия, пастиш, пародия ва ҳ.) ўз ифодасини топган. Адабиётда постмодернизм рассомчилик ва меъморчилик санъат турларидан таъсирланиб, қоришиқ фантазия, маданият ва ғояларни мазмун сифатида адабиётга сингдирган. Натижада янги мазмун ва услубдаги адабий ҳодиса сифатида шиддат билан Ғарбий Европа ва Америка адабиёт оламини эгаллаган.

Постмодернизм ғарб адабиётшунослигида чуқур ўрганилган бўлиб, масалага оид турли илмий қарашлар илгари сурилган. Паула Гейх, Фред Либрон, Эндрю Леви томонидан яратилган “Postmodern American Fiction. Norton Anthology”⁹ китобида постмодернизм ҳодисаси ҳамда унинг пайдо бўлиш омиллари ёритилган. Олимларнинг фикрича, постмодернизм жаҳонда иқтисодий жиҳатдан тўнтариш содир бўлиши, гегемон давлатлар Америка ва Совет Иттифоқи, уларнинг иттифоқчилари орасидаги совуқ уруш, Америка аҳолисининг гетероген миллатли халққа айланиши, телевидение ва компьютернинг асосий ахборот воситаси даражасига чиқиши сабаб вужудга келган.

Маргарет Дребблнинг фикрича, постмодернизм тушунчаси архитектура соҳасида муваффақиятли қўлланилган термин. Адабиётшуносликда эса модернизм анъаналарини муваффақиятли давом эттирган адабий оқимдир. Модернизмга ҳамоҳанг жиҳатларга қўшимча равишда, постмодернизм ўзига хос хусусиятлари билан модернизмдан фарқ қилади. Бу жиҳатлар пародия, пастиш, скептизм (ишончсизлик, иккиланиш), истезҳо, фатализм, “юксак” ва “қуйи” аллюзияларга ажратиш каби ҳолатларда намоён бўлади. Дребблнинг фикрича, постмодернизмнинг мақсади аниқлик киритишдан иборат эмас, балки тасодифий ўйинларни кўрсатиш, модернизм улуғлаган чуқур фалсафий маънони етказиш эмас, балки масалага юзаки ёндошишга қаратилган.¹⁰

XX асрнинг иккинчи ярмида тараққий топган постмодернизм даврида яратилган биографик роман ҳам бу оқим таъсирига учраганини кузатиш мумкин. Бу ҳодисани кўплаб олимлар ўз тадқиқотларида чуқур ўрганиб, тегишли назарий хулосалар чиқарганлар.

⁹ Geyh, Paula; G. Leebron, Fred; Levy, Andrew. Postmodern American Fiction. Norton Anthology. – New York, London: W.W. Norton & Company, 1998. – P. X.

¹⁰ Drabble, Margaret (editor). The Oxford Companion To English Literature. Sixth Edition. – Oxford University Press, 2000. – P. 806

Канадалик олим Линда Хатчеон (Linda Hutcheon) “Хатто реал тарихий шахслар ҳам бошқача, махсулаштирилган ва оқибатда, эксцентрик мавқега эга (*Even the historical personages take on different, particularized, and ultimately ex-centric status...*¹¹”, – дея, постмодернистик биографик романда тасвирланган тарихий образлардаги ноанъанавийликни таъкидлайди.

Болгариялик олим Мадлен Данованинг фикрича биографик роман модерн адабиётидан кўра кўпроқ постмодерн адабиётга таълуқлидир. Ушбу “гибрид жанр” автобиография, биография, хужжатларни бир бадий (тўқима) маконга бирлаштиради (*“the postmodern converging of autobiography, biography, and documentary within a single fictional space*¹²”, – деган фикрларни билдирган.

Буюк Британиялик тадқиқотчи Бетани Лейн таъкидлашича, постмодерн асарларда биограф ўз қахрамонини чуқур ўрганганлигидан гувоҳлик берувчи интертекстуал воситалар - цитата, плагиат (plagiarism) ва аллюзия ёрдамида гипотекст/гипертекст муносабатлари вужудга келтиради.¹³

Сербиялик тадқиқотчи Миржана Кнезевичнинг фикрича, “Ўзининг постмодернистик бузилишлари ва ўйноқли вентрилоквизмига қарамасдан, биографик роман бош қахрамони (субъект) ҳаёти тўғрисида ҳаққоний тушунча беришга ва уни тарихдан қайта тирилтириб, китобхонга етказишга қодирдир. Бу ҳақиқий биографиянинг асосий мақсадидир”.¹⁴

Америкалик олим Майкл Лэкининг фикрича, “ёзувчидан биографик ва тарихий аниқликни талаб қилиш нотўғри”, адабий қахрамон ҳеч бир даврда ҳақиқий прототип каби бўла олмайди. Китобхон аниқ биографик маълумотдан кўра кўпроқ санъат асарини ўқийди. Такдим этилаётган (маълумот) ҳам тарихий шахсдан кўра кўпроқ замонавий санъаткор (назариди) тасвирланади. (*“...the paper character in a biographical novel is not supposed to be seen as one and the same as the actual historical person it is incoherent to demand biographical much less historical accuracy from the writers. What readers get is a work of art rather than an accurate biographical representation, and the representation consists more of the contemporary artist than the historical figure”*)¹⁵. Бу билан олим биограф яратган ҳар қандай образ, тарихий шахс бўлишига қарамасдан, бадий тафаккур ҳосиласи бўлиб, яратувчи-муаллифнинг дунёқараши билан суғорилган бўлади, деган хулосага келиш мумкин.

Постмодернизм даври ва ундан олдинги давр биографик романига оид назарий қарашлар тадқиқи ва шарҳи шуни кўрсатадики, бу даврда жанр жиддий трансформацияланиб, давр оралиғида доминант эстетик жанр

¹¹ Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism. History, Theory, Fiction*. – New York, London: Routledge, 2004. – P. 113-114

¹² Danova, Madeleine. *The Jamesiad. Between Fact and Fiction: the Postmodern Lives of Henry James* // *Годишник на софийския университет “Св. Климент Охридски” факултет по класически и нови филологии*. Том 104; Sofia University Press, 2011. – P. 11.

¹³ Layne, Bethany (Post)Modernist Biofictions: The Literary Afterlives of Henry James, Virginia Woolf, and Sylvia Plath. – University of Leeds, 2013. – P. 283.

¹⁴ Knežević, Mirjana M. *Postmodernist Approach to Biography: “The Last Testament of Oscar Wilde” by Peter Ackroyd*. // *Facta universitatis Series: Linguistics and Literature*, Vol. 11, No 1, 2013. – P. 47.

¹⁵ Lackey M. *Biofiction. An Introduction*. – New York and London: Routledge, 2022. – P. 84.

кўринишига айланган. Буни “биографик роман” термини трансформациясида ҳам кузатиш мумкин. Даставвал, биографик романга “тарихий роман”нинг бир кўриниши сифатида қаралган бўлса (Европада Лукач, 1934), кейинги босқичларда “биографик роман” истилоҳи романнинг бир тури сифатида истъмолга олиб кирилган (АҚШда И.Стоун, 1957). Постмодерн адабиётида метапроза кўринишида яратилган биографик романларга нисбатан “тарихий метафикция” деган термин ҳам қўлланилган (Канадада Линда Ҳатчеон, 2004). Ҳатчеоннинг ишларида тарихий метапроза остида “биографик метапроза” ҳам назарда тутилган. Чунки олима ўз ишида тарихий асарлар баробарида, жаҳон адабий жараёнида биографик роман яратишдаги “портлаш”ни кузатиб, уларни ҳам “Historiographic Metafiction: “The Pastime of Past Time” номли бобда тадқиқ этган ва жанрларни бир-биридан ажратмаган.

Биографик романни тарихий роман жанридан ажратишга уринишлар кейинги босқичда ўз ҳосилини бера бошлаган. М.Данова (Болгария, 2011) биографик романни “гибрид шакл” деб атаб, унга нисбатан турли терминларни (literary/fictionalized biography, biographical fiction, auto/biografiction, biofiction) қўллайди. Англиялик олим Бетани Лейн (2013) постмодернизм даврида ёзилган биографик романларга нисбатан “(Post) Modernist Biofictions” термини ишлатади. У биофикция истилоҳидан фойдаланиб, ишнинг объекти сифатида танланган асарларни жанрини белгилаган. Макс Саундерс (Буюк Британия, 2019) “биографик роман” термини янги тушунчаларни англатишини назарда тутиб, уни “биофикция” ва “биографик метапроза” каби кўринишларига ажратган. Олим “биофикция” термини постмодернизм даврида яратилган интертекстуал, полифоник, аллюзия ва сарказм/истехзо билан яратилган экспериментал асарларни назарда тутган. “Биографик метапроза” сирасига “метаматн” ёрдамида яратилган асарларни киритган. Макс Саундерс, шу билан бир қаторда, биографик романларнинг янги кўринишини ҳам илгари сурган. Унингча, асар персонажлари тарихий прототипга эга бўлиши, бироқ тўқима исмлар билан аталиши мумкин. Шундай бўлса-да, бундай асарлар биографик роман бўла олишини исботлаган. Ва ниҳоят, энг сўнгги йилларда олиб борилган тадқиқотларда бу масалага яқун ясалган. Америкалик олими Майк Лэки (2022) ҳар қандай биографик манбага ишора этадиган асарларни “биофикция” термини билан номлаган.

Мазкур бобда шунингдек, тадқиқот предмети сифатида олинган “поэтика” масаласига ҳам эътибор қаратилиб, европа, америка ва ўзбек олимларининг бу муаммога оид назарий қарашлари тизимлаштирилган. Антик даврдан бугунги кунга қадар адабиётшунослик, фалсафа, эстетика каби соҳаларда мустаҳкам ўрин эгаллаб, асрдан асрга кўчиб, янгича талқин ва маъно-мазмун орттириб келаётган “поэтика” термини бадиий адабиёт – санъатининг негизини ташкил этиши исбот талаб қилмайдиган аксиома бўлиб ҳисобланади. “Поэтика” истилоҳи атрофида риторика, поэтик тил, риторик, поэтик, стилистик воситалар, троп, фигура, жанр, образ, характер, баён, сюжет, архитектоника ва ҳоказолар турадики, уларни бадиий адабиёт ва унинг назарияси ўз ўқи атрофида боғлайди. Қадимги Юнонистон, Рим

нотиқлик санъати мактабларида томир отган “поэтика” Аристотелнинг шу ном билан аталган (“Поэтика”, эр.ав. 335) рисолаида ўзининг мукамал ифодасини топган. Бадиий адабиётни, аниқроғи трагедияларни чуқур тушунишга қаратилган дастлабки таҳлилий асар сифатида “Поэтика”¹⁶ дунё адабиётшунослигида энг машхур тадқиқот сифатида кўплаб фанлар ва фалсафий қарашларга замин бўлиб келмоқда. Аристотель “Поэтика”сига ёнма-ён турган “Риторика”¹⁷ (эр.ав. IV аср) ҳам ўз навбатида Ғарб адабиётшунослиги ва тилшунослигида муҳим генетик асос вазифасини бажармоқда. Асрлар давомида бу икки тушунча тилшунослик ва адабиётшуносликнинг икки устуни сифатида методологик асос бўлиб келмоқда. Чунки поэтика ва риторикани боғлаб турувчи чизиқлар борки, булар орқали бадиий адабиётни комплекс тушуниш имкони пайдо бўлади. Замонавий филология соҳасида икки фаннинг вориси сифатида стилистика фани тараққий этиб, бадиий асарни стилистик тадқиқ этиш долзарб ҳисобланади.

Соҳада Стенли Потер (Stanley E. Porter), Шломин Риммон-Кенан (Shlomith Rimmon-Kenan), Ренато Барилли (Renato Barilli), Илам Кейр (Elam Keir), Питер Чайлдс (Peter Childs), Рожер Фовле (Roger Fowler), Майкл Бўрк (Michael Burke), Р.Якобсон, А.Пропп, М.Д.Кузнец, Ю.М.Скребнев, И.В.Арнольд, И.Р.Гальперин, Е.С.Азнаурова каби олимларнинг ишлари диққатга сазовордир. Питер Чайлд ва Рожер Фовлер томонидан тузилган адабиётшунослик терминлари луғатида “Замонавий адабиётшуносликда поэтика шеърятни ёки шеър ёзиш техникаси (санъати – Ф.Хажиева) билан боғлиқ тушунча бўлибгина қолмасдан, умумий қилиб адабиёт назарияси, деган маънода қўлланилади. Рус формалистлари, Прага мактаби ва француз структуралистларидан тортиб постструктуралист ёзувчилари адабиётни бир асар доирасида ўрганиш билан чегараланиб қолишга эмас, балки, асарларни бир-бирига боғлаб турувчи универсал хусусиятларига эътибор беришни ва асарни яқка ҳолда эмас, балки, ундаги бадиийликни талқин қилиш эътибор қаратганлар. Мақсад, матнларни бирлаштирувчи қонуниятларни, адабиётни моҳиятини қидириб топишдан иборат”¹⁸, – деган фикрлар илгари сурилган. XX аср бошларида рус формализми ғоялари таъсирида қайта тикланган поэтика тушунчаси адабиётни структур, ғоявий, вербал сатҳда комплекс тушунишга қаратилганлиги билан муҳим саналади. Шундан келиб чиқиб биз тадқиқотнинг кейинги бобларида постмодернизм оқими таъсирида яратилган биографик асарларни таҳлил қилишга ва уларнинг ўзига хос хусусиятларини ёритишга эътибор қаратдик.

“Жей Паринининг “Сўнгги бекат” асари постмодернистик биографик роман сифатида” деб номланган иккинчи бобда Ж.Парини ижодида биографик роман концепцияси, “Сўнгги бекат” (1990) асари лейтмотивини шакллантиришда полифоник тафаккурнинг антропоцентрик

¹⁶ Aristotle. *Poetics*. (Translated by S.H. Butcher). New York: Macmillan, 1902. – 131 p.

¹⁷ Aristotle. *Rhetoric*. (Translated by W. Rhys Roberts). The Internet Classics Archive by Daniel C. Stevenson, Web Atomics, 1998. – 183 p.

¹⁸ Peter Childs, Roger Fowler. *The Routledge Dictionary of Literary Terms*. London and New York: Routledge, 2006. – P.179.

тахлили ва романда қўлланилган ўхшатишларнинг контекстуал ҳамда лингвомаданий аспекти ўз ечимини топган.

Жей Парини биографик романни тарихий асарлардан устунроқ қўйиб, тарихий романларни “учинчи даражали, арзон дўконларда сотиладиган китоблар” (“third-rate, dime store novels”)¹⁹ деб айтади. Адиб биографик роман нафақат тарихий ҳақиқат асосида қурилади, балки, ҳужжатлар, кундаликлар, интервьюлар билан бир қаторда муаллиф ўз тасаввурига ҳам таянади, дея таъкидлайди. Парини учун биографик романда маънавий, диний қарашлар тарихий ҳақиқат билан ҳамоҳанг тасвирланиши керак. Жей Парини замонавий америка адабиётида постмодернизм хусусиятлари тўғрисида тўхталар экан, биографик роман ва постмодернизм назарияси бир-бирига чамбарчас боғлиқлигини қайд этади. Улардаги боғлиқлик ҳақиқатни қайта яратишга қаратилганлигида, дейди. Парини нуқтаи назарига кўра ҳақиқатга қайси ракурсдан қарасангиз ўша жиҳати билан ҳақиқат бўлиб қолади. Агар сиз бир масалага диний нуқтаи назардан қарасангиз ўша томонлама ҳақиқатни кўра оласиз, дунёвий нуқтаи назардан нигоҳ солсангиз дунёвий жиҳатдан ҳақиқатга айланади. Паринининг фикрича, инсон қайси кўз билан масалага қараса ўшанинг ечимини кўра олади. Ижодкор метафорик тилда ушбу қарашни “камерага бириктирилган линзага ўхшайди, – деб айтади, – қандай ранг ва қайси предметга камеранинг линзаси қаратилган бўлса, ўша нуқтаи назарни реципиент кўришга интилади”²⁰.

Парини нафақат биографик роман назариячиси, балки у бу жанрга ўзининг қатор романлари билан ҳам катта ҳисса қўшган. Унинг 1990 йилда яратилган “Сўнгги бекат” асари буюк рус ёзувчиси Лев Толстойга бағишланган бўлиб, асарнинг сюжет чизиғи ноанъанавий, қизиқарли баён услубида шакллантирилган. Жей Парини кўп сонли ҳикоячилар полифоник нутқида Лев Толстой портретини чизади. Воқеани бир неча ҳикоячи ёки бир неча нуқтаи назардан баён этиш санъати ҳар бир бадиий характери ўзига хос тўлақонли қилиб яратишга ва воқеликка субъектив муносабат билдиришга имкон беради. Шундай қилиб, бу усул, “асарга ҳаётийлик (инглизчада – *verisimilitude*, русчада – правдоподобие), кенг қамровли киноявийлик, кескин ажралиб турадиган хилма-хиллийлик касб этади”²¹. Шу сабабдан романдаги биографик ҳақиқатга китобхон ҳар бир персонаж нуқтаи назари билан қарайди. Антропоцентрик таҳлил шуни кўрсатадики, полифоник баён усули психологик жаҳатдан реципиентга таъсир кучи кўпроқ бўлади. Китобхон ҳар бир тарихий фигура (антропос)ни тинглаб, ўзича хулоса чиқариш имкониятига эга. Бизнинг кузатишларимиз натижасига кўра асарда етти ҳикоячи (антропос) ўз воқеасини қирқ икки бобда гапириб берган. Булар: Лев Николаевич Толстой – L.N. (9 бобда L. N. аббревиатураси орқали белгиланган), унинг овозини аутентик материаллар: ҳақиқий мактублар, кундаликдаги қайдлар, фалсафий қарашлар орқали тушуниш мумкин, Толстойнинг хотини Софья Андреевна (8 бобда), унинг қизи Саша

¹⁹ Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P. 206.

²⁰ Ibid., P. 207-215.

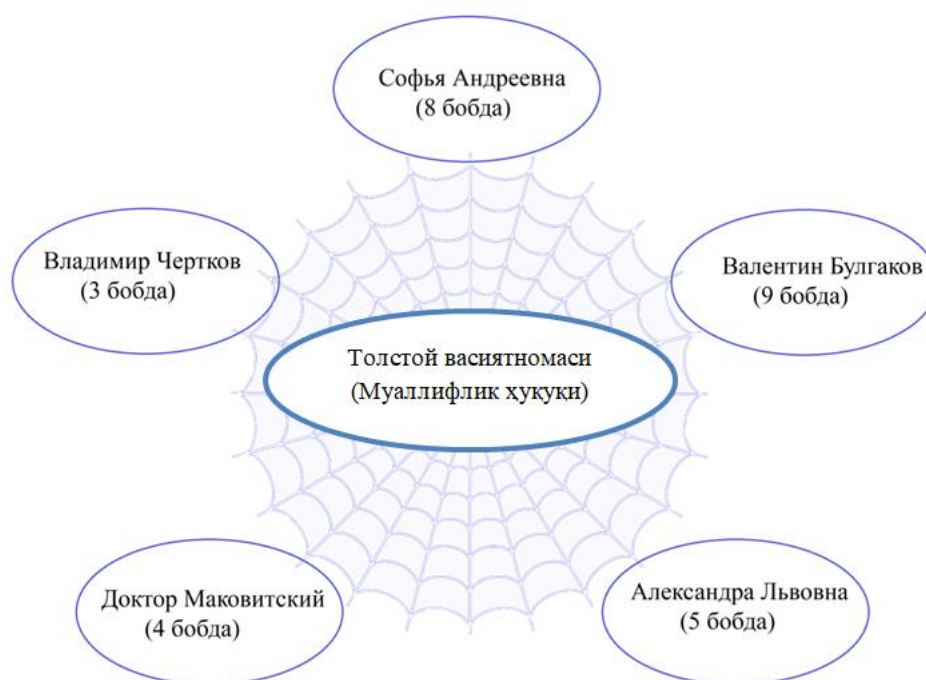
²¹ Boulton M. The Anatomy of the Novel. – London, Boston: Routledge and Kegan Paul, 1975. – 40 p.

(5 бобда), Толстойнинг ёш котиби – Валентин Булгаков (9 бобда), ёзувчининг ношири ва дўсти – Владимир Чертков (3 бобда), шахсий шифокори – Душан Маковитский (4 бобда), муаллиф – Жей Парини (3 бобда J.P. аббревиатураси орқали белгиланган). Бирта кўшимча бобда Толстой оила аъзоларининг ёзишмалари ҳам асар тўқимасига сингдирилган.

Қуйидаги диаграммада асар сюжетини ривожлантириб берувчи беш асосий персонажнинг васиятномага муносабатини кузатиш мумкин.

1-диаграмма

Ж.Паринининг "Сўнгги бекат" биографик асарида лейтмотив ва персонажларнинг унга муносабати

Романдаги ҳар бир қаҳрамон ўз ҳомийлари ва ардоқли инсонлари Лев Толстойни ҳурмат қилишади ва унга турли кўринишларда ўз муҳаббатларини намоён қилишади. Бири турмуш ўртоқ сифатида, бири фарзанд сифатида, бири дўст ва биродар сифатида, бири шогирд сифатида, бири ғамхўр табиб сифатида меҳрини ўз қарашинигоҳида сўзлаб беради. Улар учун Толстой маънавий лидер, даҳо. Толстой асарнинг ядроси, ўқи бўлиб, ҳар бир персонажни ўз атрофида айлантиради. Ҳар бир персонаж ўз нигоҳида воқеаларга изоҳ берибгина қолмай, бу нигоҳлар қарама-қаршилиги уларда бир-бирига оппозицион ҳиссиётларни уйғотади.

Асардаги лейтмотив Толстой томонидан ёзилган васиятнома сюжетдаги чигал конфликтни келтириб чиқаради. Воқеалар силсиласида баён этилишича, даставвал Лев Николаевич васиятногани оила аъзолари фойдасига ёзган. Драматик эпизодлар силсиласида шогирдлари таъсирида уни қайта ёзиб, муаллифлик ҳуқуқидан воз кечади, яратган бадиий асарларини инсоният фойдасига қолдиради. Асар Толстойнинг вафоти ва рус халқининг мотам тутиши билан якунланади.

Тадқиқотда, шунингдек, “Сўнгги бекат” асарида қўлланилган стилистик ўхшатишлар ҳам таҳлилга тортилган. Бир юз эликдан ортиқ ўхшатишлар

хар бир персонаж нуткида кузатилиб, уларнинг асар хронотопини тасвирлашда, постмодернистик асарга хос киноявий ва истехзоли муносабат яратишда, шунингдек, Лев Толстой буюклигини асарда рефлексиялашда қўлланилганлиги исботланди.

№	Ўхшатишга мисол	Ўхшатиш объекти	Асар қаҳрамони
1.	Exile is a great Russian institution. The Russian soul has been tempered, like blue steel, in Siberia. (18 бет)	Рус қалби	Валентин Булгаков
2.	An ornately scrolled, thick-legged writing table stood in the center of the room, an altar of sorts. I touched it gingerly, running my hand along the smooth desktop, then sat in Tolstoy's chair. I felt as if I had mounted a powerful horse that was about to charge off all by itself, oblivious to my wishes. (46 бет)	Толстойнинг иш столи ва ўриндиғида ўтирган Булгаков	Валентин Булгаков

Биринчи мисолда муаллиф ўхшатиш орқали Булгаков нуқтаи назарида XIX аср охири XX асрларнинг бошида русларнинг сиёсий ва диний муаммоларига эътибор қаратган. Тарихий маълумотлар ва ёзувчи биографиясидан маълумки, Толстой буюк ёзувчи бўлиш билан бир қаторда толстойчилик оқимида асос солган файласуф сифатида ҳам тарихда из қолдирган. “Толстойнинг қарашлари унинг “Тавба”, “Менинг эътиқодим нимада?” “Крейцер сонатаси” асарларида баён қилинган бўлиб, катта ер эгаллиги ва миршаблик давлат ҳокимияти ўрнида озод, тенг ҳуқуқли деҳқонлар уюшмасини яратиш зарурлиги ғоясини илгари суради. Бу таълимотнинг асосий мазмунини жамият сиёсий ҳаётини тубдан ўзгартириш учун барча одамлар ўртасида меҳр-шафқат муносабатларини ўрнатиш, зулмга қарши куч ишлатмаслик, диний ва маънавий-ахлоқий камолот, солиқлар тўлашдан ва ҳарбий хизматдан бош тортиш ташкил этади. Толстойчиликнинг кенг оммага таъсир кучи бўлганлигини фаҳмлаган чор Россияси сиёсий ҳокимият идоралари кўп ҳолларда черков фатвоси билан унинг тарафдорларини мунтазам таъқиб этганлар ва Сибирга сургун қилганлар”²². Қизиғи шуки, Лев Николаевич оқимнинг асосчиси бўлса-да, унинг ижтимоий келиб чиқиши ва бутунжаҳон миқёсдаги мавқеини ҳисобга олиб, граф сургун қилинмаган. Бироқ унинг издошлари, шу жумладан, асарда иккинчи даражали персонаж, Толстойнинг Булгаковгача бўлган котиби Николай Гусевни Сибирга сургун қилинган. Асарда ушбу воқеа ҳақида эслатиб ўтилади. Шунда Булгаков бироз ўйлаиб, “Сургун бу русларнинг буюк одати. Рус қалби худди кўм-кўк пўлатдек Сибирда тобланади”, – деган иборани таъкидлайди. Бу сиёсий ва мафкуравий ҳодисасининг бадиий талқини бўлиб, русларнинг энг кўп қўллайдиган жазоси сургунлигини, сургунда агар вафот этиб қолмаса, унинг руҳи

²² <https://uz.denemetr.com/docs/768/index-69553-1.html?page=3>

тобланишини, янада мустаҳкамланишига ишорадир. Бу тарихий факт ўзбекларни ҳам четлаб ўтмаган. Совет тузуми ўрнатилаганидан кейин ҳам Сталин репрессиялари давомида йирик фигуралар, давлат арбоблари, илғор ғояли кишилар Сибирга сургун қилинганлиги тарихий факт. Жей Парини фикри теран Булгаков тилида бу гапни бадиий ифодалай олган. Булгаков, ўз навбатида, Толстойга содиқ издош эканлигини, сургундан ҳам кўркмаслигини шу ўхшатиш орқали ифодалайди.

Иккинчи мисолда Булгаков Толстойнинг ижод этадиган хонасида турган стол ва стулни меҳробга ҳамда кудратли отга ўхшатган. Булгаков биринчи марта Ясная Полянадаги именьега келгач, ҳамма ёққа назар солади, хоналар, предметлар ва ҳоказолар. Тостой хонасига киргач уни хаяжон босади. У хонани кўздан кечириб, ўртада турган столга эътибор қаратади. Иш столи нафис, ўймакорлик услубида ишлов берилган бўлиб, оёқлари қалин, котиб нигоҳида меҳробга ўхшаб кетар эди. Ёзувчининг ижод жараёнида столга эгилишини эътиқод қилувчининг сиғинишга ўхшагани учун муаллиф айнан шу метафорани қўллайди. Секингина столни қўли билан сийпалаб, стулнинг устига ўтирганда Булгаков ўзини йирик, кучли отга минган-у, чавандозни буйруғига қарамасдан от югуриб кетадигандек ўзини ҳис этади. Ушбу тасвир орқали Толстойнинг ижод олами, яратган эпопеялари, роман ва ҳикояларининг ортида нафақат машаққатли меҳнат, балки ёзувчининг улуғвор даҳоси, черага билмас тафаккурига ишора қилингани аён.

Жей Паринининг “Сўнгги бекат” биографик романининг стилистик таҳлили шуни кўрсатадики, муаллиф ўхшатишлардан жуда унумли ва маҳорат билан фойдаланган. Ўхшатишлар гуруҳларга бўлиниб, статистик таҳлил қилинганда, ушбу троп ҳар бир қаҳрамон тилида қуйидагича ўз ифодасини топганлигини кузатиш мумкин.

№	Қаҳрамон исми	Сони	Табиатни тасвирловчи ўхшатишлар	Характерни тасвирловчи ўхшатишлар	Турли мавзудаги ўхшатишлар
1.	Софья Андреевна	53	3	42	8
2.	Валентин Булгаков	43	4	29	10
3.	Саша (Александра Львовна)	22	4	17	1
4.	Владимир Чертков	12	1	8	4
5.	Доктор Маковитский	14	0	10	4
6.	Жей Парини	2	1		1
7.	Лев Толстой	1	0	1	0

Ҳар бир статистик рақам қаҳрамон тилидаги ўхшатишлар частотасини кўрсатади. Софья Андреевнага хос ижодкорлик, Булгаковга хос самимий муносабат, Чертковдаги иккиюзламачилик, Сашадаги отасига чексиз муҳаббат ва эҳтиром, Душан Маковитскийдаги докторларга хос совуққонлик каби хислатлар уларнинг нутқида келтирилган ўхшатишлар орқали намоён бўлган.

Умуман олганда, персонажларга хос эмоционалликни (романтик, объектив, кучли характерли, бўйсунувчан, эргашувчан) ва психологик

ҳолатни (жаҳлдор, кизиққон, муҳаббат ёки нафрат билан муносабатда бўлишини) ҳамда уларнинг маънавий дунёсини яратишда ўхшатишлар кучли бадиий восита сифатида хизмат қилган.

Диссертациянинг учинчи боби **“Майкл Каннингҳемнинг биографик роман соҳасидаги тажрибалари ва транстекстуал муносабатлар”** деб номланиб, унда “The Hours” (1998) асар сюжети трихотомияси, постмодерн асардаги гипертекст, интертекст, метатекст каби транстекстуал муносабатлар ҳамда рамзийлик масалалари тадқиқ қилинган.

Каннингҳемнинг таъкидлашича, у Виржиния Вульфнинг машҳур “Mrs. Dalloway” асарининг дастлабки номи “The Hours”ни ўзлаштирган ва жуда кўп тарафлама ижодий плагиатдан фойдаланган²³. Шу йўл орқали “Mrs. Dalloway” романининг замонавий кўринишини яратган. Дарҳақиқат, ҳар икки асарда универсалияларни кузатиш мумкин. Буни параллель образлар, параллель бадиий техника, баён услубида яққол кўриш мумкин. Бироқ Каннингҳем асарининг уникалиги унинг жанрида – постмодерн биографик роман шаклида яратилганлигидадир.

Анъанавий биографик романлар объектив дунёқараш билан бирга факт ва тарихийлик принциплар асосида яратилган бўлса, бу асарда тамомила бошқача ёндашувни кузатиш мумкин. Ҳар бир персонаж субъектив муносабатни ифодалайди. Асарнинг сюжети рассомчиликда қўлланиладиган “триптих”²⁴ни эсалатади. Асар муқаддима ва йигирма икки бобдан иборат. Сюжет параллель ривожланадиган уч чизикдан иборат. Романнинг пролог қисмида 1941 йилда Виржиния Вульф ҳаётининг сўнгги дақиқалари, ўзини дарёда чўктириб, жонига қасд қилиш воқеаси тасвирланган. Уч чизикдан иборат сюжетда эса Вульфга алоқадор шахслар билан бир кун мобайнида содир бўлган воқеалар баён этилган. Шахслар Виржиния Вульфга том маънода алоқадор (яъни адибанинг қариндошлари ёки дўстлари эмас) деб айтиш нотўғри. Бу алоқадорлик *биографик маълумотларда, ёзувчи рецепциясида ва китобхон рецепциясида* ўз ифодасини топган. Буни сюжет чизиклари номларидан ҳам англаш мумкин.

Дастлабки биографик чизик “Mrs. Woolf” деб номланиб, унда ҳаққоний тарихий шахс Виржиния Вульф ҳаётидаги бир кун – “Mrs. Dalloway” романини ёзишни бошлаган кун тасвирланган. Хронотоп – Англия, Ричмонд шаҳри 1923 йил. Сюжетнинг бу чизигида ёзувчи Виржиния Вульф руҳий жиҳатдан бетоблигида тасвирланган. Шундай бўлса-да, у бадиий ижод билан ўзини ифодалашга уринади. Натижада Вульф кўп қиррали, модернизмга асос бўла олган, психологик жанрни юқори чўққига олиб чиққан, феминизм, фрейдизм, дарвинизм, антиколониялизм ғояларини ўзида бирлаштира олган экспериментал асарнинг дастлабки саҳифаларини яратади. Мана шундай

²³ Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P. 95.

²⁴ Триптих (юнон. triptychos — уч қават, уч букланган) – умумий бадиий ғоя, мавзу ёки сюжет билан бирлашган уч қисмдан ташкил топган тасвирий санъат асари (картина, рельеф ва шу каби). Термин муаллиф томонидан сюжетини таърифлашда “The biographical Novel and the Complexity of Postmodern Interiors” номли суҳбатда қўлланилган. (Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P. 91.)

пафосни Каннингҳем “бир кун”га сиғдиришга, Вульф ижоди ва рухий кечинмаларини ўз призмасидан қайта ўтказишга муваффақ бўлган.

Иккинчи сюжет (ёзувчи-ижодкор рецепцияси) “Mrs. Dalloway” деб номланган. Хронотоп – Нью Йорк, 1999 йил. Бу чизикнинг асосий қаҳрамони Кларисса Воган. Унинг ҳаётидан олинган бир кун тасвирланган. Асарнинг бу қисмига Виржиния Вульфнинг шу номли асарига пастиш деб қараш мумкин. Чунки бу чизикдаги қаҳрамоннинг исми Кларисса Воган бўлиб, аёл “Mrs. Dalloway” романидаги бош қаҳрамон Кларисса Дэллоуэйнининг замонавий кўринишидир. Биографик романнинг бу сюжет чизиғида ҳам Каннингҳем Кларисса ҳаётининг бир кунини тасвирланган. Шунингдек, ўхшаш деталь, эпизод ва персонажларни ҳам кузатиш мумкин. Бу жиҳатдан олиб қараганда Вульф ижодидан таъсирланган биограф унга ўхшатиб образ яратишга, пародия қилишга, бирламчи асаридаги характерларни янги контекстга кўчиришга, реципиент ижодкор сифатида уринган.

Учинчи сюжет чизиғи (китобхон рецепцияси) “Mrs. Brown” деб номланади ва унда 1949 йил Лос Анжелесда яшовчи Мисис Браун ҳаётдан олинган бир кун тасвирланган. Бу персонаж Виржиния Вульфга китобхон сифатида боғланган. Бу чизикда ёш болали ва иккинчи фарзандига ҳомиладор аёлнинг “Mrs. Dalloway” романини ўқишни бошлаган куни ва кун давомида содир бўлган воқеалар тасвирланган. Асарнинг айнан шу қисми интертекстуал воситалар ёрдамида шакллантирилган бўлиб, Каннингҳем романини ўқиган китобхон Вульф ижоди билан танишиш имкониятига эга бўлади.

Қуйидаги 2-диаграмма асар трихотомиясини тасвирлаб, хаотик ривожланадиган ҳар бир сюжет чизиғининг кульминацион нуқтасини намоён этилади.

Шунингдек, бобда “The Hours” асарида муаллиф томонидан қўланилган матнлараро транстекстуал муносабатлар ҳам таҳлилга тортилган. **Транстекстуал** термини француз назариячиси Жерард Женет (1930-2018) томонидан муомалага киритилган²⁵ бўлиб, матнлараро боғлиқликни назарда тутди. С.Зенкин (2000), В.Балабин (2008) таснифлари²⁶га кўра транстекстуал термини умумлаштирувчи сўз гипероним бўлиб, интертекст (цитата, плагиат, аллюзия), паратекст (асар номи, қўшимча сарлавҳа номи, эпиграф, изоҳ), метатекст (танқидчи ва китобхонларнинг талқини ва ҳукми билан алоқадорлик), гипертекст (трансформация, пародия, тақлид, адаптация), архитекст (матнларнинг жанрий алоқаси) каби гипонимларни ўзида бирлаштиради.

Бундай лингвистик ҳодиса нафақат продуцентлар орасидаги текстуал алоқадорликни, балки муаллиф ва адабий ҳодисани ҳам назарда тутди. Адабий ҳодиса деганда, биз мақол, архетип, услуб ва ҳ. каби тушунчаларни назарда тутамиз. Ушбу матнлараро боғлиқликнинг бир неча кўринишини Майкл Каннингҳемнинг “The Hours” романида кузатиш мумкин. Муаллиф

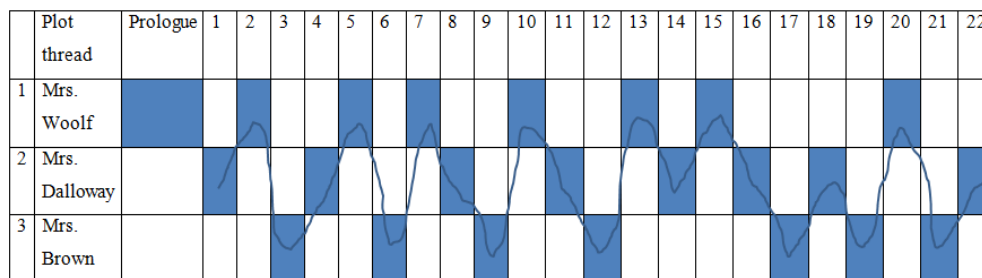
²⁵ Зенкин С.Н. Введение в литературоведение. Теория литературы. – Москва, 2000. – С. 70.

²⁶ Зенкин С.Н. Введение в литературоведение. Теория литературы. – Москва, 2000. – С. 70. Балабин В. Метатекстуальность и интертекстуальность в исследовании дискурса. // https://www.vestnik.mgimo.ru/jour/article/view/2814/2316?locale=ru_RU.

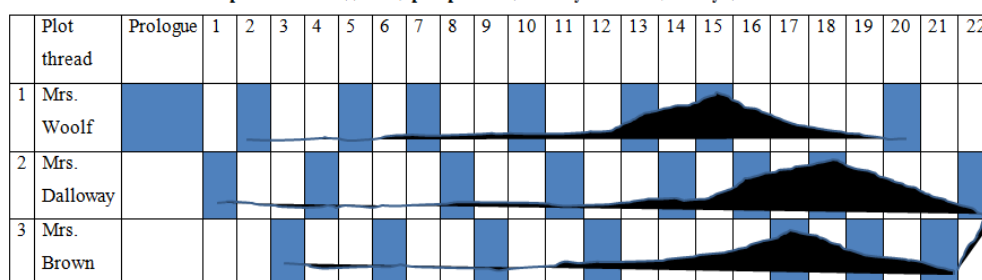
асарга турли стилистик техника ва воситалар ёрдамида транстекстуалликни ҳосил қилган.

2-диаграмма

“The Hours” биографик романининг хаотик сюжет траекторияси

Сюжет трихотомиясидаги ҳар бир чизикнинг кульминацион нуқтаси схемаси

“Соатлар” асарининг “Mrs. Dalloway” сюжет чизиғида дастлабки матн билан алоқадорликни **паратекст** ва **гипертекст** мисолида кузатиш мумкин. Сарлавҳалардаги параллелизм паратекстни ҳосил қилган бўлса, асарнинг бу сюжет чизиғи **Виржиния Вульфнинг “Дэллоуэй хоним” романига пастиш** (гипертекстнинг бир кўриниши) шаклидаги тақлид ҳам. Асар бош қаҳрамонларининг исмларидаги ўхшашлик – **Кларисса Дэллоуэй (Вульф)** ва **Кларисса Воган (Каннингҳем)**, бош персонажлар табиатидаги универсалиялар – ҳар икки Кларисса гулларни севадиган, мафтукор ва дидли, мулойим аёллар; иккинчи даражали персонажлар – **Септимус (Вульф)** ва **Ричард (Каннингҳем)** – иккиси ҳам руҳий касал; **Мисс Дорис Килман (Вульф)** ва **Мэри Кралл (Каннингҳем)** – иккиси ҳам ўз ўқувчиларининг онаси Клариссаларга танқидий муносабатда; воқеалардаги ўхшашликлар – жонига қасд қилиш, тадбир ташкил этиш, ретроспектив воқеалар: болаликдаги хотиралар ва б. асарда мураккаб эклектик матний муносабатларни ҳосил қилган.

Шунингдек, ҳар икки асарда бир-бирини такрорловчи деталлар, ибораларни кузатиш мумкин. Масалан, асарлар бошланишидаги иккала Кларисса репликасидаги универсаллик.

“Mrs. Dalloway said she would buy the flowers herself.”²⁷

“There are still the flowers to buy. Clarissa feigns exasperation (though she loves doing errands like this)...”²⁸

Дэллоуэй хоним ҳам, Воган хоним ҳам ўз бўлғуси тадбири учун гуллар сотиб олишни режалаштиган. Ҳар иккиси ҳам ғайратли, ва бу ролда ўзларини

²⁷ Woolf V. Mrs. Dalloway. – Mariner Books, 1990.//<https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.93420/page/n13>

²⁸ Cunningham M. The Hours. – New York, 2002. – P.18.

бахтиёр хис қилишади. Ҳаётдаги мақсадлари ҳам шундан иборатдек. Иккиси ҳам нозик дид эгаси, уй-рўзгор ишларини бошқаришда мукамал аёллардир.

Шунингдек, романда ўзига хос **метатекст** ҳодисасини кузатиш мумкин. Муаллиф “Mrs. Woolf” сюжет чизиғида асар ичида асар яратилиши техникасини кўллайди. Бу техника метапроза, метанарратив терминлари билан ҳам номланади²⁹. Каннингҳем гипотект (“Mrs. Dalloway” романи)ни яратилишининг ҳар бир жараёнини ва тарихини учинчи шахс номидан парда ортида кузатиб, шарҳлаб турган кўринмас муаллиф сифатида баён этган. Матнда муаллиф ўзини намоён қилмаса-да, асар ичида асар яратилаётганига гувоҳ бўлиш мумкин. Бирламчи муаллиф Каннингҳем иккиламчи муаллиф Вульф образини яратиб, унга метақаҳрамон (баён этиб берувчи образ) вазифасини юклайди. Натижада китобхон Вульфнинг ҳар бир қаҳрамон ёки иборани танлашига, шарҳлашига, муносабат билдиришига, ижод жараёнига гувоҳ бўлиб боради. Шу жараёнда Каннингҳем Виржиния Вульф асаридан парчалар келтириб, ҳар бир воқеага асос бўлиши мумкин бўлган сабаб ва оқибатни худди ҳақиқатда бўлгани каби сўзлаб беради.

“Mrs. Dalloway said something (what?), and got the flowers herself. (...)

Virginia awakens. This might be another way to begin, certainly; with Clarissa going on an errand on a day in June, instead of soldiers marching off to lay the wreath in Whitehall. But is it the right beginning? Is it a too ordinary? (...) Writing in that state is the most profound satisfaction she knows, but her access to it comes and goes without warning. She may pick up her pen and find that she merely herself, a woman in a housecoat holding a pen, afraid and uncertain, only mildly competent, with no idea about where to begin or what to write.

She picks up her pen.

Mrs. Dalloway said she would but she flowers herself³⁰.

Виржиния Вульф навбатдаги модернистик романини яратишга киришишидан олдин уйқу аралаш бир ҳолатда бўлғуси бадиий персонаж Клариссанинг илк сўзларини қай тарзда ифода этиши мумкинлигини ўйлаб ўйғонади. Каннингҳем сюжет чизиғини қуйидагича бошлайди. Уайтҳолл (Лондондаги Британия ҳукумати жойлашган марказий кўча) атрофида марш қилиб гулчамбар қўйган аскарлар тасвири ўрнида Виржиния бош қаҳрамон Клариссанинг бирор бир юмуш билан уйдан чиқишга отланишини тасвирлаш мумкин деган хаёл суради. Виржиния ўзига-ўзи савол бериб фикрлашни, бир саҳна ўрнига иккинчи саҳнани кўйишни тарозига сола бошлайди. Остига чизилган матн бўлагида муаллиф метатекст ёрдамидан фойдаланган. Метатекст бадиий ижоднинг бошланиш нуқтаси, хаёл ва фантазиялар мияда айланиб, чархланиб бориб, бир фикрга келиш жараёнини ифодалайди. Биографик асарда ижод жараёнини мета орқали тасвирлаш ёрдамида биограф китобхонни ўтмишга “телепортация” бўлишига кўмаклашади. Бир даврдан иккинчи даврга кўчиб, қаҳрамон билан ҳамнафас замондошга айланади. Кейинги гаплар Каннингҳемга тегишли. Уларда ижодий жараёнга старт берилган бир палла тасвирланган. Бу сўзлар транстектуал кўринишдаги

²⁹ Баринаова Е. Е. Метатекст в постмодернистском литературном нарративе (А. Битов, С. Довлатов, Е. Попов, Н. Байтов). Дисс. ... канд. филол. наук. – Тверь, 2008. – 248 с.

³⁰ Cunningham M. The Hours. – New York, 2002. – P. 29, 35.

гаплар эмас. Чунки Каннингхем ўз позицияси орқали ижодий жараёни тасвирлайди. Вульф уй кийимларида, пардозсиз бир ҳолатда қаламни қўлга олиб, илҳомнинг бир пасда учиб кетиши мумкинлигини тушунган бир паллада ижодга киришиб, “Дэллоуэй хоним” асарининг дастлабки қаторини яратади. Парчадаги курсив билан ажратилган гап интертекстуал бўлиб, гипотекстдан олинган цитата эканлиги билан изоҳланади.

Каннингхемнинг “Соатлар” романида *интертекстуал* бирликлар асарнинг тўлиқ матнида учрайди. Булар Вульф ўлимидан олдин турмуш ўртоғи Леонард Вульфга ёзиб қолдирган мактубининг оригинали (асарнинг пролог қисмида уни тўлиқ ўқиш мумкин), аллюзиялар (“Mrs. Dalloway” сюжет чизиғида, айниқса, кўп учратиш мумкин) ва цитаталар. Биз, асосан, “Mrs. Brown” сюжет чизиғидаги цитаталарга эътибор қаратдик. Лора Браун асардаги учинчи аёл образ бўлиб, у орқали китобхон Виржиния Вульфнинг “Mrs. Dalloway” асарини ўқиш, тушуниш жараёнига жалб қилинади. Сюжет чизиғи (гипертекст)да оригинал асардан кўплаб цитаталар, йирик парчалар келтирилиб, уларга китобхон (Лора Браун) нуқтаи назаридан изоҳ берилган.

Лора Браун 1949 йилнинг июнь ойидаги – асарда белгиланмаган – бир куни эрталаб уйғониб, Вульфнинг “Mrs. Dalloway” романидаги дастлабки сатрларни ўқишини бошлайди. Каннингхем гипотекстдан ўз асарига цитата келтиради.

“Mrs. Dalloway said she would buy the flowers herself.

For Lucy had her work cut out for her. The doors would be taken off their hinges;

Rumpelmayer’s men were coming. And then, thought Clariss

a Dalloway, what a morning — fresh as if issued to children on a beach.

It is Los Angeles. It is 1949”³¹.

Курсивдаги матн парчаси Каннингхем томонидан ажратилган. Лора уларни ўқиб, ўз ҳаётдан бадиий оламга, яъни ўзини бахтиёр сезадиган, турмушга чиқишдан олдин китоб “жинниси” бўлган давридаги ҳаётига қайтишга тайёр эди. Бу ҳолатни Каннингхем “by gaining entry into a parallel world” (параллель оламга) перифразаси орқали ифодалайди. У ҳозирги ҳаётдан чиқиб олиш учун китобга шўнғийди. Шунда хонасида ўзини ёлғиз сезмайди. Ҳаёлан китобдаги образ ва қаҳрамонлар жонланади. Энди адабий қаҳрамон Дэллоуэй гулларни сотиб олишга кетаётган эди. Каннингхемнинг маҳорати ўз қаҳрамонининг психик ҳолатини лўндагина, гипотекстдан олинган цитаталар ёрдамида чизиб бера олишида. Унинг ўзи бадиий қаҳрамон, бироқ бу қаҳрамон олдинги бадиий персонаж (Деллоуэй хоним)ни улуғлайди. Дэллоуэйни билган реал китобхон, Лорани яхшироқ тушунади. Бундай иллюзия, ўйин натижасида бадиий образ ёрдамида бадиий образ шакллантирилган. Матнлараро кўприк, боғлиқлик, интертекстуаллик шу жараёнда ҳосил бўлган.

Диссертациянинг тўртинчи боби “**Лайла Лалами ижодида биографик саргузашт жанрининг космополитик ўзига хослиги**” деб номланиб, унда ёзувчининг “Қора занжи ҳисоботи” (2015) номли асари структур ва стилистик таҳлилга тортилган. Олиб борилган тадқиқотлар шуни

³¹ Ibid., P. 37.

кўрсатадики, “Қора занжи ҳисоботи” романи тарихий-биографик жанрга мансуб бўлиб, асосий воқеалар тарихий шахс Эстебанико (испанча исми), яъни Мустафо ибн Муҳаммад ибн Абдуссалом ал-Замори (асл арабча исми) тилидан баён этилган. У марокашлик сайёҳ бўлиб, Шимолий Америкага қадам босган, келиб чиқиши бербер бўлган дастлабки шимолий африкалик шахс. Уни 1521 йилда қул қилиб, испаниялик зодагонга сотишган. Эстебанико 1527 йилда Флориданинг европаликлар қадами етмаган жойлари ва Шимолий Мексикани мустамлакага айлантириш мақсадида Нарваэз деб номланган испан экспедициясида олиб кетилган. Уни “Америкага келган биринчи буюк африкалик”, деб ҳам аташади”³². Бугунги кунда мавжуд манбаларда ал-Заморининг туғилган жойи, ота-онаси, оила аъзолари ҳақида маълумот деярли сақланиб қолмаган. Бироқ ўн олтинчи асрга дахлдор кўплаб Америка ҳамда Европа тарихчилари ва сайёҳларининг ишларида у ҳақида ёзиб қолдирилган маълумотлар мавжуд³³. Бу ҳақида Лайла Лалами асарининг муқаддимасида³⁴ ҳам эслатиб ўтади.

“Қора занжи ҳисоботи” асари муаллифи Лайла Лалами Мустафо ал-Замори тўғрисидаги биографик маълумотлар чекланганлиги боис унинг шахсияти, оила аъзолари тавсифида бадиий тўқимага мурожаат қилган. Ёзувчи, асосан, Марокашнинг ўн олтинчи асрдаги тарихи, сиёсий воқеалари, ижтимоий аҳволи, миллий кадриятларига таяниб, тарихий шахс образини ўша давр одамларига хос жиҳатларнинг умумлашмаси асосида яратган. Тарихий-биографик асар архитетоникаси ўзига хос бўлиб, текис ривожланиб борадиган сюжетга эга эмас. Зеро, роман Лайла Лалами ижодига хос бўлган воқеа баёнини драматик нуқтадан бошлаш ва ўқувчининг диққатини энг қизиқарли – сабаб ва оқибатни белгилаб берувчи коллизия воқеага йўналтирувчи вазиятга жалб қилиш техникаси асосида қурилган. Тарихий-биографик асар композицияси чизмаси (3-диаграмма) “думи” чўзик “Z” ҳарфини эслатади.

Бобда шунингдек, асардаги интертекстуал воситалар талқин қилинган. Лалами асарда нафақат европаликлар, балки бошқа этник гуруҳлар ҳаёти билан боғлиқ хотираларни бадиий ва экспрессив воситалар ёрдамида, тарихийлик мезонига асосланиб тасвирлаган. Бу билан уларнинг ўз овози ва шахсиятига эгаллигини таъкидлаган. Асардаги космополитизм шу ўринда намоён бўлган.

Л.Лалами асарда 1-шахс нарратологик техникасидан фойдаланган. Шу асосда қора танлилар ирқига мансуб кишилар ҳам шахсий фикри, ўз дунёқараши ва нуқтаи назарига эгаллигини, Нарваэз экспедициясига муносабат билдира олишга ҳаққи борлигини реал кўрсатишга уринган. Асарда шарқ менталитетига, марокашлик араблар – берберларга хос миллий колорит ва этномаданий хусусиятлар образли ифодасини топган. Айни ўринда асарда мақоллар, ҳикматли сўзлар ва иборалар, марокаш халқ

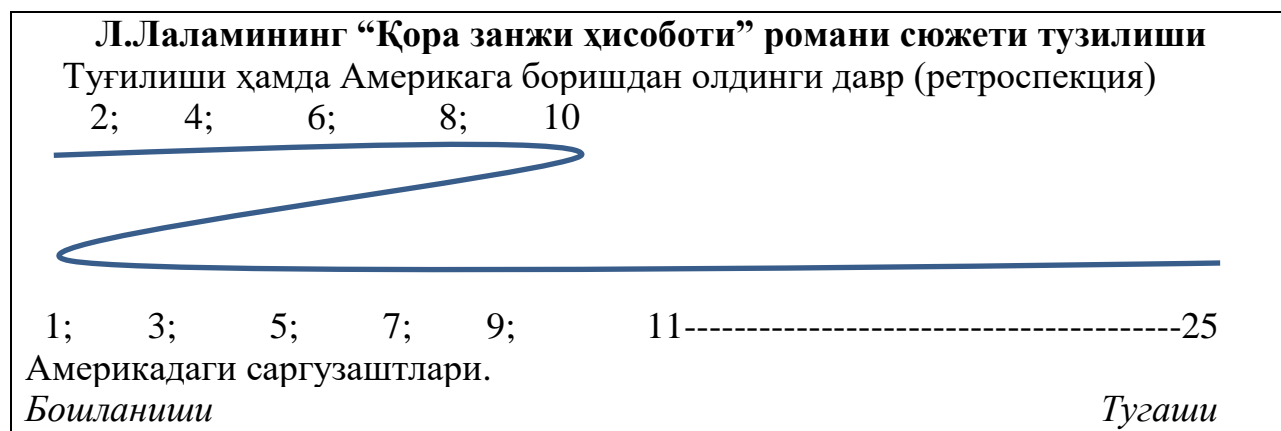
³² https://en.wikipedia.org/wiki/Mustafa_Azemouri

³³ Parish, Helen Rand. Estebanico. – New York: Viking Press, 1974. – 128 p.; Herrick, Dennis. Esteban: The African Slave Who Explored America. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2018. – 304 p. MacDougald, James. The Pánfilo de Narváez Expedition of 1528: Highlights of the Expedition and Determination of the Landing Place. St. Petersburg: Marsden House, 2018. – 240 p.

³⁴ Lalami, Laila. The Moor's Account. – United Kingdom: Penguin Books, 2015. – P.3.

ижодига хос эртақни замонавий бадиий матнга – тарихий-биографик асар тўқимасига киритиш орқали интертекстуал матн яратилганлигини ҳам қайд этиш лозим.

3-диаграмма

Интертекстуал воситалар матнга универсал структура асосида киритилган бўлиб, ҳар бири *The elders teach us:...* (Қариларнинг айтишича...) каби такрорланадиган кириш гап билан бошланади. Кириш гапдан сўнг келадиган паремия (мақол, ҳикматли сўз), реминисценция ва цитаталарни “микроскопик” тадқиқ қилсак, ҳар бирининг замирида кучли ғоявий қарашлар ётганлиги аёнлашади.

Асарнинг ўн биринчи “The story of the rafts” деб номланган бобида Лалами “The elders teach us: we all belong to God, and to Him we return”³⁵, – деган цитатани қўллайди. Ушбу цитата “Қуръон”дан олинган бўлиб, интертекстуал восита сифатида асарда тасвирланган кучли драматик воқеага изоҳ бериш учун қўлланилган. Асл манбаси “Қуръон”и карим бўлган мазкур цитата “Бақара” сурасининг 156-оятда берилган “Албатта биз Оллоҳнинг бандаларимиз ва, албатта, биз У Зотга қайтгувчилармиз”³⁶ (араб тилида: “Инна лиллаҳи ва инна илайҳи ражиюн”) жумласининг инглизча таржимадаги ифодасидир. Одатда, бу оят мусулмонлар томонидан диндоши дунёдан ўтганда ёхуд бирор кишининг бошига кулфат тушганини этганлиги ҳақида нохуш хабар эшитилганда айтилади. Оллоҳ иродасига қарши чиқмаслик, у инъом этган тақдирга тан бериш лозимлиги учун ўз қариндоши ёки яқинидан айрилган мусулмон биродарларига сабр-бардош тилаб, зикр этилади.

Асарда ушбу исломий ибора даҳшатли воқеа – овқатни тақсимлаб берувчи кема аъзосининг узоқ сувсизликдан сўнг денгиз сувини флягага тўлдириб олиб, бир нафасда ичиб кўйгач, бир соат оралиғида кучли қалтирашдан жон беришидан кейин қўлланилган. Айни пайтда, қул Эстебанико жон таслим қилган кишининг сафар бошиданок ўта такаббурлигини ва очкўзлик қилганини эслайди. Чунки тириклик чоғида бу одам Эстебанико сув олиш учун рухсат сўраганида эвазига ундан маҳаллий

³⁵ Lalami, Laila. *The Moor's Account*. – United Kingdom: Penguin Books, 2015. – P. 76.

³⁶ Қуръони азим. Мухтасар тафсири. Шайх Алоуддин Мансур. – Тошкент: Movarounnahr, 2020. – Б. 66.

ҳиндулардан олган пичоғини талаб қилган эди. Вафот этгандан сўнг мурданинг белидаги бу пичоқ на уни тирилтира олади, на бирор фойда келтиради.

Асарнинг асосий ғояси инсонпарварлик бўлиб, унда Оллоҳга эътиқод, тақдирни қабул қилиш, дунёнинг ўткинчи эканлиги айнан шу эпизод ва уни яқунловчи “Қуръон” оятида битилган чуқур фалсафий маънода ўз ифодасини топган. Таъкидлаш жоизки, ёзувчи танлаган исломий ибора ва уни ўринли қўллаш орқали инсон ўткинчи дунёда меҳмон саналиши, тақдир синовлари ва уларга сабр қилиш орқали Яратганнинг ҳузурига бориши илоҳий ҳақиқат эканлигига китобхонни ишонтира олган.

Ҳар бир цитата, мақол асарда бўлиб ўтган воқеани хулосаловчи, сабаб ва оқибатини лўнда қилиб, ихчам шаклда акс эттирувчи, воқеага турли миллатлар дунёқараши баробарида Марокаш халқи, араблар менталитети асосида баҳо берувчи вазифани бажаради.

Диссертациянинг тўртинчи бобида асардаги стилистик воситалар ҳам таҳлилга тортилган. Муаллиф тарихий ва биографик маълумотларни бадиий асар қолипига солиш жараёнида асар тилини фонетик, лексик, синтактик, стилистик воситалар ёрдамида бойитиб, эстетик бўёқдорлигини оширган.

Анафора, параллель курилма ва градациянинг чизмадаги кўриниши									
Over the next ten days, this became a <i>refrain</i> among the men.									
When we reach Apalache, <u>the thief will be punished.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	Маънонинг кучайиш даражаси
When we reach Apalache, <u>the Indians will offer no resistance.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>there will be plenty of food to eat and water to drink.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>there will be time to rest.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will build a settlement.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will be made sergeants.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will receive one bag of gold and two of silver.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>my master will be rich.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>I will be free.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	

Мисол учун асарда қўлланилган стилистик конвергенцияни кузатиш мумкин. Кўп такрорланиб турувчи параллель курилмалар асар лейтмотивини шакллантиришда муҳим роль ўйнаган. Асарнинг “The Story of the March” деб номланган учинчи бобида буни яққол сезиш мумкин. Анафора билан бошланадиган гапларнинг тузилишида параллелизмнинг вазифаси янги ерлар – ҳиндулар ўлкасида адашиб қолган испанлар ва Мустафонинг ички ҳиссиётини таъкидлашдир. Экспедиция Апаллачи тоғ тизмаларига олтин излаб бораётиб, йўлдан адашгач, очлик исканжасида ўлим билан юзлашган

ҳар бир аъзонинг қалбида умид ҳисси ўша етиб бўлмас шаҳарга боғланиб қолади. Асарнинг бош қаҳрамони – Мустафо бу вазиятга шахсий муносабатини билдиради. Бунда эътиборли жиҳати, қаҳрамоннинг баҳоси ифодаланган қурилмада “When we reach Apalache...” анафораси “refrain” (нақарот) даражасига кўтарилганлигидир. Қуйидаги чизма вазиятнинг аниқроқ тасвирини [мисол асарнинг 36 бетидан олинган] ва муаллифнинг ҳолатга муносабатини янада аниқ акс эттириш имконини беради.

Насрий матнда ушбу гапларда анафоранинг ҳар бир сатрда қайтарилиб, иккинчи қисм мазмуни билан тўлдирилиши янги қирра билан бойитилган фикрнинг шеърий ифодасини ҳосил қилган. Анафорали параллель қурилмалар кетма-кетликда, олдинги гап (фикр)дан кейинги гап (фикр)га йўналишида ўсиб, кучайиб борувчи мазмун яхлитлигига эга. Бу сирада биринчи гапнинг контекстуал маъноси кейинги гапларга нисбатан кучсиз бўлса, градациянинг охирида турган тўққизинчи гап маъноси кучайиб, кульминацион даражага етган. Даражаланишнинг юқори босқичини ташкил этган қурилма мазмуни орқали Мустафонинг энг буюк орзуси – озодлик концептига урғу берилади. Аниқроқғи, асарнинг бош ғояси – инсон озодлиги ва шахс эркини қадрлаш, қул қилинган қора танлиларга шахс сифатида муомала қилиш лозимгини таъкидлашдир. Муаллиф матнда стилистик конвергенция (анафора, параллель қурилма, градация) ёрдамида вазиятга ўз муносабатини билдиришга (модаллик категорияси), драматизмни кучайтиришга (пафос) ҳамда бадиий ғоя (ядро)га урғу беришга эриша олган.

ХУЛОСА

1. Замоनावий америка адабиётида постмодернизм оқими плюралистик, космополитик ғояларни илгари суриб, классик адабиёт нормаларидан оғиб, экспериментал ижодни устун қўяди, ҳар бир ёзувчининг индивидуал ва эклектик ўзига хослигини кўллаб-қувватлайди. Постмодерн адабиёти вакиллари ижодида турли мазмуний ва услубий эркинликни, жанрлар трансформацияси ва янги кўринишини яратишга мойилликни кузатиш мумкин.

2. Постмодернизмнинг вужудга келиши ва тараққиёти омиллари сифатида XX асрда содир бўлган турли сиёсий, ижтимоий ва маданий ўзгаришлар, кадриятлар алмашинуви, ғоялар плюралиزم ва илм-фаннинг тараққиётини санаб ўтиш мумкин.

3. Америка адабиётида биографик роман постмодернизм оқими таъсирида ўз формал қолиплари ва тараққиёт траекториясини ўзгартириб, объектив фактларга асосланганликдан субъектив муносабат ва замоनावий талқин томон ўзгарган. Биографлар тарихий прототип ҳаётида содир бўлган воқеаларга урғу бериш ўрнига замоनावий муносабат билан бойитилган, персонаж руҳиятини ва ички оламини тушунишга йўналтирилган асарларни яратиш келаётганлиги кузатилади. Жанр ибтидосидаги прототипга юксак эҳтиром, буюклик, яратувчанлик каби фазилатларни ёритиб берувчи муносабат ўрнига биографик асар бош қаҳрамони оддий инсон даражасида

тасвирланиши, ёки аксинча, оддий инсонни буюклик даражасига кўтариш каби муносабатни кузатиш мумкин. Ёзувчилар услубида киноявийлик, истехзо каби акцент устуворлик қилади.

4. Антик адабиёт давридан адабиётшунослик ва тилшуносликни боғлаб турган поэтика муаммоси (риторика ва стилистика билан боғлиқликда) постмодерн биографик романи комплекс тушунишга, асарларнинг ғоявий-мазмуний, образли(стилистик воситалар), структур (сюжет), муаллиф муносабати каби ҳодисаларни таҳлил қилиш имконини яратади.

5. Америка ёзувчиси Жей Парини ижодида биографик роман яратиш тенденцияси устун эканлигини кузатиш мумкин. Ижодкор орттирган тажрибаси натижасида жанрга оид концепцияни ишлаб чиққан ҳамда постмодерн биографик романларда субъективизм рассомчиликдаги “кубизм” шаклида ўзи ифодасини топишни назарий асослаган. Шу сабаб унинг рус ёзувчиси Лев Толстойга бағишланган “Сўнгги бекат” романида полифоник муносабат асар лейтмотивини шакллантиришда, унга турли ракурслардан қараш имконини яратишга кўмак берган. Воқеаларни хаотик кўринишда баён этиш, ретроспекция ва хотираларга берилиш техникалари ёрдамида муаллиф биографик романда концентрик сюжет ҳосил қилганлигини кузатиш мумкин.

6. Жей Парининг “Сўнгги бекат” асарининг ўзига хослиги шундан иборатки, унда ёзувчи доминант стилистик восита – ўхшатиш ёрдамида персонажлар характери ва ташқи кўринишини истехзоли чизгилар билан тасвирлаган, рус мамлакатига хос флора ва фаунани яратган ва романдаги ижод жараёни, рус менталитети, ҳаёт ва фалсафа каби феноменларга баҳо берган.

7. Америка ёзувчиси Майкл Каннингҳемнинг инглиз модернист ёзувчиси Виржиния Вульфга бағишлаган “Соатлар” романи поэтикаси таҳлили асарнинг постмодернизм оқими қоидаларига асосан яратилганлигини кўрсатади. Роман сюжети рассомчиликдаги триптих кўринишида яратилган. Асар сюжети трихотомияси хронотопни уч давр ва маконга ажратган. Натижада асар қаҳрамони ҳаёти ва ижодига XX аср боши, ўртаси ҳамда охири китобхони дунёқараши билан баҳо бериш имконияти яратилган. Асардаги полифонизм ва плюрализм сюжетнинг калейдоскопсимон турини яратган.

8. “Соатлар” биографик романидаги транстекстуал бирликлар таҳлили шуни кўрсатадики, асарда пастиш ёрдамида гипертекст, асар яратилиш тарихи баёни (метапроза) ёрдамида метатекст ҳамда “цитаталар мозаикаси” ёрдамида интертекстуаллик ҳосил қилинган. Бу асар матнининг фрагментар бўлишига сабаб бўлган.

9. М.Каннингҳем “Соатлар” асарида рамзлар ёрдамида Виржиния Вульфнинг аёл сифатида руҳий ҳолатини, ёзувчи қаламига мансуб “Mrs. Dalloway” асарининг 50-йиллар китобхонига таъсирини (Лора Браун ва торт мисолида), бугунги кунда аёл тимсоли ва унинг олам гўзаллигини тушунишини (Кларисса ва атиргуллар тимсолида), бугунги давр ижтимоий муаммоларини (Ричард ва кресло мисолида) символик тасвирлай олган.

10. Африка-Америка ёзувчиси Л.Лаламининг Америка қитъасига биринчи бўлиб келган тарихий шахс Мустафо ал-Заморига бағишланган “Қора занжи ҳисоботи” саргузашт-биографик романи поэтикаси таҳлили шуни кўрсатадики, бу асар замонавий АҚШда ирқий тенглик умуммиллий ғоясини илгари сурган. Асар қаҳрамони африкалик қора танли кул – тарихий шахс сифатида ўз овозига эга, тарихни ўз дунёқараши орқали баён эта оладиган инсон сифатида тасвирланган. Постколониал адабиёт намунаси сифатида, замонавий Америка сиёсий ва ижтимоий ғояларини акс эттирган бу асарни кулчилик давридан XX аср бошларида ирқий тенгсизлик ғояларига қарши даъват сифатида баҳолаш мумкин.

11. “Қора занжи ҳисоботи” асари архитекторникаси Марокаш миллий кадриятлари сирасига кирадиган ҳикоячилик (қиссачилик) анъаналари асосида қурилган бўлиб, ҳар бир боб бош қаҳрамон ҳаётида содир бўлган воқеаларни “...ҳикоя” сарлавҳаси остида биринчи шахс тилидан баён этилган. Воқеалар бирин-кетинликда болалик хотираларидан асосий тасвирланган даврга ўтиб турадиган ҳикоялар тизимидан ташкил топган. Хронологик тартиб бузилиб, сюжет чизиғида ўзгариб турадиган вақт маконни (Марокаш, Испания, Америка) ҳам ўзгартириб турган. Ўзгарувчан хронотоп асар сюжетини ранг-баранг воқеалар билан тўлдирган.

12. “Қора занжи ҳисоботи” асарида қўлланилган интертекстуал стилистик воситалар: аллюзия, цитата ва реминисценциялар таҳлили шуни кўрсатадики, Л.Лалами космополитик постмодерн адабиётида маҳорат билан миллий ўзига хосликни акс эттира олган. Ёзувчи асарда мусулмон, насроний ва маҳаллий ҳиндулар эътиқодлари уйғунлигини, Марокаш халқи кадриятларини, ривоятлари ва тарихини, турли мақол ва бошқа маданият кодларини матнга сингдирган.

13. “Қора занжи ҳисоботи” асарининг стилистик таҳлили шуни кўрсатадики, Л.Лалами романда метафора, метонимия, ўхшатиш, киноя ва сифатлашлари каби троплар, фонетик ва синтактик стилистик воситалар ёрдамида асар тилида образлийликни яратган, шарқ анъаналарига хос тилнинг гўзалигини намоён эта олган.

**SCIENTIFIC COUNCIL DSc.03/04.06.2021.Fil.72.03 AWARDED
SCIENTIFIC DEGREES AT BUKHARA STATE UNIVERSITY**

BUKHARA STATE UNIVERSITY

KHAJIEVA FERUZA MELSOVNA

**POETICS OF THE BIOGRAPHICAL NOVEL IN AMERICAN
POSTMODERN LITERATURE (IN THE EXAMPLE OF J.PARINI,
M.CUNNINGHAM AND L.LALAMI'S WORKS)**

10.00.04 – Language and Literature of Europe, America and Australia

**Dissertation ABSTRACT
for a Doctor of Science (DSc) in PHILOLOGY**

Bukhara – 2022

The theme of the dissertation for a Doctor of Science (DSc) in Philology was registered at the Supreme Attestation Commission at the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under № B2022.1.DSc/Fil.380.

The dissertation has been accomplished at Bukhara State University.

The dissertation abstract in three languages (Uzbek, English, Russian (resume)) has been placed on the website (www.buxdu.uz) of the Scientific Council and "ZiyoNet" Information and educational portal (www.ziynet.uz)

Scientific advisor:

Mukhabbat Kayumovna Bakaeva

Doctor of Science in Philology, Associate Professor

Official opponents:

Qarshibayeva Uljan Davirovna

Doctor of Science in Philology, Professor

Jumabaeva Jamila Sharipovna

Doctor of Science in Philology, Professor

Michael Lackey (The United States of America)

Doctor of Science in Philology, Professor

Leading organization:

Uzbekistan State World Languages University

The dissertation defense will be held on "19" September 2022 at 10⁰⁰ at the meeting of the Scientific Council awarding scientific degrees DSc.03/04.06.2021.Fil.72.03 at Bukhara State University (Address: 200118, Bukhara, M.Iqbol street, 11. Phone: (0365) 221-29-14; Fax: (0365) 221-27-57; e-mail: buxdu_rektor@buxdu.uz).

The dissertation is available at the Information-resource center of Bukhara State University, (registration number 163). Address: 200118, Bukhara, M.Iqbol street, 11. Phone: (0365) 221-25-87

The dissertation abstract is distributed on "19" August 2022.

(Mailing report № 22-10 on "19" August 2022).

D.S.Urayeva

Chairman of the Scientific Council awarding scientific degrees, Doctor of Science in Philology, Professor

Z.I.Rasulov

Scientific Secretary of the Scientific Council awarding scientific degrees, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor

M.M.Juraeva

Chairman of the Scientific Seminar under Scientific Council awarding scientific degrees, Doctor of Science in Philology, Professor

INTRODUCTION (Dissertation abstract for a Doctor of Science (DSc))

Topicality and necessity of the thesis. From the second half of the 20th century to the present, in the history of world literature, attention has been increased to the issues of the genesis and the development of postmodernism. Meanwhile, the scope of poetic thinking in American and European literature changed. The emergence of innovative principles of artistic perception and depiction of the world, different from classicism, romanticism, and realism, in the literary process, not only enriched the verbal art with new ideas, themes, styles, tendencies, but also required the mutual transformation and synthesis of literary types and genres. In this sense, studying the poetics of the postmodern biographical novel in literature, analyzing its nature in the world literary context provides an opportunity to understand the postmodern biographical novel comprehensively, to assess its trans/intertextual essence scientifically, to interpret the figurative means of the verbal layer and the architectonics of the text structurally.

In the world literature, extensive studies of such issues as the ideological, structural, stylistic, symbolic features of the biographical works, their differences from purely literary works, and of the concept of biographical novel have been carried out along with the research of the canons of postmodernism. In American literature, such practices as decoding the ironic and sarcastic style of biographical novels, identifying rhetorical devices in the literary language, highlighting their contextual implications, and determining the idiosyncrasy and idiolect specific to the creator serves for demonstrating the kaleidoscopic, cosmopolitan, eclectic, transtextual, ventriloquistic, polyphonic aspects of postmodern biographical novel, moreover, for studying the genre development stages and for evaluating the harmony of different religious beliefs, the technique of embedding cultural codes into the text scientifically.

In our country, in the era of global reforms, attention to literature, which is considered the basis of the spirituality and enhancement of society, is being raised to the level of state policy, and it is becoming crucial to deeply understand the examples of world literature in the Uzbek national context, interpret their essence through a pluralistic worldview, and raise our cultural awareness. “At the same time, in the field of culture, fighting against ignorance with enlightenment, teaching our youth to understand true art, forming their aesthetic world on a healthy basis...”¹ – the priority goal in modern literary studies – opens the way to deeper understanding of biographical works dedicated to the lives of the historical figures, idiosyncrasy of the genre, poetics, factors that caused the popularity of the biofiction in the context of world literature from the point of view of the human factor, to cognize the Eastern and Western worlds within the framework of science.

The present scientific study serves to a certain degree to achieve the objectives set out in the following legal documents: the Decree of the President PF-4449 “The Strategy of Actions for Further development of the Republic of Uzbekistan” from February 7, 2017; the Decree of the President PF-5847 “On

---

¹ Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир. // Халқ сўзи, 2017 йил 4 август.

Approval of the Concept of Development of the Higher Education System of the Republic of Uzbekistan until 2030” from August 8, 2019; the Resolution of the President PQ-3271 “On the program of comprehensive measures to develop the system of publication and distribution of book products, increase and promote book reading and reading culture” from September 13, 2017; the Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan No. 376 “On measures to improve the system of translation and publication of the best examples of world literature into Uzbek and masterpieces of Uzbek literature into foreign languages” from May 18, 2018 and other related documents.

Relevant research priority areas of science and developing technology of the Republic. The dissertation work was carried out in the line with the priority directions of Science and Technology Development of the Republic I. “Developing the Democratic and Legal Society Spiritual-Morally and Culturally, Forming Innovational Economics”.

A review of foreign research on the topic of dissertation². Significant scientific results have been obtained through the theoretical and practical research in American literature, postmodernism and the characteristic features of the biographical novel and the problem of poetics in the world’s leading research centers and higher education institutions, including: rise and development of the American biographical novel, fictional truth in the biographical novel, surrealism in the biographical novel, depiction of historical reality, dual-temporal truth in the biographical novel (Minnesota University Morris, Minnesota, USA), poetics of postmodernism, postmodern historicity, metafiction, intertextuality, reflection of parody (University of Toronto, Canada), the problem of fact and fiction in postmodern biographical novel (Sofia University, Bulgaria), subjectivity and intertextuality in biographical novel (Leeds University, England), pastiche and parody in biographical novel (University of Belgrade, Serbia), the types of biographical novel: biofiction, historical metafiction, biographical metafiction (King’s College London, England), modern trends in poetics and stylistics (Utrecht University, Netherlands), the phenomenon of adaptation in the post-colonial historical-biographical novels and its reflection in the work of L.Lalami (University of Jordan, Jordan), the personage’s language in the work of L.Lalami (University of Lodz, Poland) postmodernism in the works of M. Cunningham (Olivet Nazarene University, Chicago), the peculiarities of the biographical novel in American and Uzbek literature (Bukhara State University, Uzbekistan) have been solved.

In the world literature, researches on the integrated systematic study of the American postmodern literature are being conducted in the following priority areas: the ideas of eclecticism and cosmopolitanism in literature, eccentricism and symbolism in postmodern literature, metafiction and its manifestations,

---

² The review is done in accordance with the information on the following websites: <https://morris.umn.edu/>, <https://www.utoronto.ca/>, <https://www.uni-sofia.bg/>, <https://www.leeds.ac.uk/>, <https://www.bg.ac.rs/en/>, <https://www.kcl.ac.uk/>, <https://www.uu.nl/en>, <http://ju.edu.jo/home.aspx>, <https://iso.uni.lodz.pl/>, <https://www.olivet.edu/>

polyphonism and the techniques of its creation, intertextual stylistic devices and the poetics of the biographical novel.

Problem development status. There are a number of studies³ in world literature on modern trends: modernism and postmodernism that have emerged in contemporary American literature. In these works, the writers of the new era, their unique style, the themes of post-colonialism and pluralism, ideas of human freedom, equality are highlighted.

The development of the literary biography, its emergence, its peculiarities have also been studied scientifically⁴. Such issues as the genesis of the biographical novel, its characteristics, the canons of its creation, the conditions of blending history and fiction form the foundation of the theoretical views connected with this sphere.

In foreign literature, the works of such scientists and writers as L.Hutcheon, M.Danova, B.Layne, M.Knezevich, M.Saunders, M.Lackey express various theoretical views on the features of postmodern biographical works. In the works⁵ of these scholars the analysis of such issues as the genesis, history, evolution of biographical novels, their formation as a literary genre; transtextual relationships as metafiction, intertextuality, parody; the synthesis of historical truth and fiction; the contemporary attitudes and worldview in postcolonial biographical novels are given.

---

³ Geyh, Paula; G. Leebron, Fred; Levy, Andrew. *Postmodern American Fiction*. Norton Anthology. – New York, London: W.W. Norton & Company, 1998. – 672 p., Bertens H., D’haen T. *American Literature. A History*. – London, New York: Routledge, 2014. – 314 p., Dimock, Wai Chee and others. *American Literature in the World*. – New York: Columbia University Press, 2017. – 490 p. Jencks, Charles *What is Postmodernism?* – Academy editions, 1996. – 80 p., Засурский Я.Н. *Американская литература XX века*. – Москва: Издательство московского университета, 1984. – 503 с.

⁴ Woolf V. *The Art of Biography*. // *Biography as an Art*. edited by James Clifford. – New York, 1962. – P.128-132.; Maurois A. *The Ethics of Biography*. // *Biography as an Art*. edited by J.L.Clifford. – New York: Oxford University Press, 1962. – P.172-173.; Clifford J.L. *Biography as an Art*. – New York: Oxford University Press, 1962. – 256 p.; Aaron D. *Studies in Biography*. – Cambridge: Harvard University Press, 1978. – P.200; Kendall P.H. *The art of biography*. – New York: W.W.Norton and Company, 1985. – 158 p.; Rollyson Carl. *Biography: A user’s Guide*. – Chicago: Ivan R.Deer, 2008.– 322 p.; Roorbach Bill. *Writing Life Stories*. – Ohio: Writer’s digest books, 2008. – 296 p.; Стоун И. *Биографик кисса ҳақида*. // *Жаҳон адаблари адабиёт ҳақида*. – Тошкент: Маънавият, 2010.–Б.383; Lackey M. *Truthful conversations with American biographical novelists*. – New York: Bloomsbury, 2014. – 264 p.; Lackey M. *The American Biographical Novel*. – New York: Bloomsbury, 2016. – 277p.

⁵ Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism. History, Theory, Fiction*. – New York, London: Routledge, 2004. – 283 p.; Danova, Madeleine. *The Jamesiad. Between Fact and Fiction: the Postmodern Lives of Henry James*. // *Годишник на софийския университет “Св. Климент Охридски” факултет по класически и нови филологии*. Том 104; Sofia – 2011. – P. 5-49; Layne, Bethany (Post)Modernist Biofictions: The Literary Afterlives of Henry James, Virginia Woolf, and Sylvia Plath. – University of Leeds, 2013. – 309 p.; Knežević Mirjana M. *Postmodernist Approach to Biography: “The Last Testament of Oscar Wilde” by Peter Ackroyd*. // *Facta universitatis Series: Linguistics and Literature Vol. 11, No 1, 2013, 47-54 p.*; Saunders M. *Byatt, Fiction and Biofiction*// *International Journal for History, Culture and Modernity*, 2019 – 7(1), 87-102 p.; Abu Amrieh, Yousef. “I could right what had been made wrong”: Laila Lalami’s appropriation of Aphra Behn’s *Oroonoko*. // *Arab World English Journal* (6), 2015. – P. 191-204.; Maszewski, Zbigniew. *Cabeza de Vaca, Estebanico, and the Language of Diversity in Laila Lalami’s “The Moor’s Account”*. // *Text Matters* (8), 2018. – P. 320-331.; Sensri, I., Benabed, F. *Narrating the extremes: The language of suffering and survival in Laila Lalami’s “The Moor’s Account”*. // *Ars Aeterna*, 11(2), 2019. – P. 24-40.; Lackey M. *The American Biographical Novel*. – Bloomsbury, 2016. – 278 p. Lackey M. *Truthful Conversations with American Biographical Novelists*. – Bloomsbury, 2014. – 264 p.; Lackey M. *Conversations with Jay Parini*. – University Press of Mississippi, 2014 – 163 p.; Lackey M. *Biofiction. An Introduction* – New York and London: Routledge, 2022. – 185 p.

In Russian literature, in the works⁶ of such scientists as T.E.Komarovskaya, G.E.Pomerantseva, O.L.Gil, E.V.Ushakova, G.V.Kazantseva, A.V.Shubina, A.A.Kholikov views on the features of the biographical work are described. The analyses of the works of biographers, who created biographical works in different era and countries are given.

Although the issue of poetics, chosen as the subject of our study, has been studied for a relatively long period of time, today, new views on the problem can be observed in the works⁷ of many scholars. In addition to traditional views on literature, these works highlight the relevance of rhetoric and stylistics to poetics, dialogism and polyphonic thinking in the literary text, the study of poetic means in linguistic and cultural terms, analysis of the text on the basis of transtextual units, stylistic devices forming intertextuality.

Biographical works in Uzbek literature have been studied in the researches⁸ of S.Mirvaliev, I.Varfolomeev, A.Kattabekov, I.Samandarov, A.Nosirov, G.Murodov (they studied biofiction as a form of historical novel) and F. Khajieva. However,

---

⁶ Комаровская Т.Е. Творчество Ирвинга Стоуна. – Минск: Изд БГУ, 1985. – 144 с.; Померанцева Г.Е. Биография в потоке времени. ЖЗЛ: замыслы и воплощения серии. – Москва: Книга, 1987. – 335 с.; Гиль О.Л. Документально художественные биографии в творчестве Ричарда Олдингтона: Книги о писателях. Дисс. ... канд.филол.наук. – Санкт-Петербург, 1996. – 163 с.; Ушакова Е.В. Литературная биография как жанр в творчестве П.Акройда: Дисс. ... канд.филол.наук. – Москва, 2001. – 195 с.; Казанцева Г.В. Беллетризованные биографии В. П. Авенариуса «Пушкин» и «Михаил Юрьевич Лермонтов»: история, теория, поэтика жанра: Дисс. ... канд.филол.наук. – Йошкар-Ола, 2004. – 239 с.; Шубина А.В. Проблема биографического жанра в творчестве Питера Акройда: Дисс. ... канд.филол.наук. – Санкт-Петербург, 2009.; Холиков А.А. Биография писателя как теоретико-литературная проблема (На материале жизни и творчества Д.С.Мережковского с 1865 по 1919): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Москва, 2009.

⁷ Пропп А. Морфология сказки. – Москва: Академия, 1928. – 152 с.; Jakobson R. Closing Statement: Linguistics and Poetics. // *Style in Language*. Edited by Thomas A. Sebeok. – Cambridge. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1960. – P. 350-449.; Кузнец М.Д., Скребнев Ю.М. Стилистика английского языка. – Ленинград, 1960. – 174 с.; Sosnovskaya V.B. Analytical Reading. – Moscow: Higher School, 1974. – 180 p.; Galperin I.R. Stylistics. – Moscow: Higher School, 1977. – 333 p.; Keir Elam. The Semiotics of Theatre and Drama. London and New York: Routledge, 1980. – 163 p.; Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования). – Ленинград: Просвещение, 1981. – 384 с.; Shlomith Rimmon-Kenan. Narrative Fiction. Contemporary Poetics. London and New York: Routledge, 1983. – 177 p.; Kukharensko V.A. Seminars in Style. – Moscow: Higher school, 1971. – 183 p.; Jakobson Roman. Linguistics and Poetics. // *Language in Literature*. Harvard University Press, 1987. – 548 p.; Якобсон Р. Работы по поэтике. – Москва: Прогресс, 1987. – 478 с.; Barilli, Renato. Rhetoric. (Translation by Giuliana Menozzi) – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989. – 184 p.; Aznaurova E.S. Interpretation of Literary Text. – Tashkent, 1990. – 180 p.; Бобохонова Л.Т. Инглиз тили стилистикаси. – Тошкент, 1995. – 143 б.; The Oxford Companion To English Literature. Sixth Edition. Edited By Margaret Drabble. – Oxford University Press, 2000. – 1188 p.; Handbook of Classical Rhetoric in the Hellenistic Period (330 b.c.-a.d. 400) edited by Stanley E. Porter. – Boston, Leiden: Brill Academic Publishers, Inc., 2001. – 919 p.; Peter Childs, Roger Fowler. The Routledge Dictionary of Literary Terms. London and New York: Routledge, 2006. – 272 p.; Поэтика: словарь актуальных терминов и понятий. под ред. Н.Д. Тамарченко. – Москва: Издательство Кулагиной; Intrada, 2008. – 359 с.; The Routledge Handbook of Stylistics. Edited by Michael Burke. – London and New York: Routledge Tavlор Francis Group, 2014. – 558 p.

⁸ Мирвалиев С. Ўзбек романи (жанр манбалари ва унинг ташкил топиши). – Тошкент: Фан, 1969. – 313 б.; Варфоломеев И. Типологические основы жанров исторической романистики: (Классиф. вида). – Ташкент: Фан, 1979. – 166 с.; Каттабекков А. Художественное воплощение личности и исторической эпохи в современной прозе: Дисс. ... док. филол. наук. – Ташкент, 1985. – 398 с.; Самандаров И. Историзм узбекских исторических романов: Автореф. дисс.... канд. филол. наук. – Ташкент, 1992. – 24 с.; Носиров А. Тарихий ҳақиқат ва унинг бадиий талқини (“Юлдузли тунлар” романи мисолида): Филол.фан.ном....дисс.автореф. – Тошкент, 2003. – 24 б.; Муродов Ф. Тарихий роман: генезиси, кейинги тараққиёти. – Тошкент: Фан, 2005. – 170 б.; Хажиева Ф. Биографик роман жанри хусусиятлари (И.Стоун, М.Қориев ва Н.Норматов асарлари киёсида) Филол.фан.бўйича фалсафа доктори...дисс. – Тошкент, 2018. 153 – б.

there is no major monographic study in contemporary American literature devoted to the study of the poetics of biographical novels created in the postmodern literature.

Relevance of the dissertation research with the plans of the scientific-research works of the higher educational institution where the dissertation has been conducted. The theme of the dissertation is an integral part of the plan of scientific research of Bukhara State University on “Lexical-semantic system of language, comparative typological research and problems of literary criticism”. The dissertation was completed in the scope of “Faculty Enrichment Program”, a joint project of Bukhara State University and Ohio Northern University.

The aim of the research work is to study the poetics, genre transformation and trajectory of the biographical novel in American postmodernism literature in the example of biographical works by Jay Parini, Michael Cunningham, and Laila Lalami.

The tasks of the research work are as follows:

To study the cosmopolitan, eclectic, pluralistic, kaleidoscopic, transtextual peculiarities of postmodernism in contemporary literature and draw appropriate conclusions;

To systematize theoretical views on poetics in world literature, in particular, the United States, Europe, the Commonwealth Countries including Uzbekistan, to comment on the researches done by representatives of formal school and modern works, comparing rhetoric and poetics in the binary opposition and to prove the stylistics as the successor of ancient poetics and rhetoric;

To explain the concept of a biographical novel in J.Parini’s literary activity and by the stylistic analysis of “The Last Station” to decode the polyphonic narrative technique and the concentric plot line, to reveal the predominance of ironic and sarcastic tone in the postmodern biographical novel;

To observe the postmodern idiosyncrasy in M.Cunningham’s literary activity; to decode the plot trichotomy in his biographical novel “The Hours”, to analyze such transtextual units as intertext, metatext and hypertext; and to comment on the details creating symbols in the novel;

To interpret pluralistic ideas in L.Lalami’s postcolonial works, to analyze the background of African nation and Muslim mentality in the retrospective plot line of her biographical novel “The Moor’s Account”, to show the intertextuality formed by means of allusions, reminiscences, and quotes; to highlight the Oriental style expressed by phonetic, lexical and syntactical stylistic devices.

The objects of the research work are the works of American writers Jay Parini, Michael Cunningham and Laila Lalami.

The subject of the research work is the poetics of biographical novels in American postmodern literature.

Methods of the research. Descriptive, biographical, contextual, anthropocentric, stylistic, literary analysis methods were used in the process of the research.

Scientific novelty of the research work includes the following:

It has been proven that, the ideological-semantic, structural nature of the work, stylistic devices observed in the verbal layer of the text, intertextuality and

transtextuality specific to the text, text structure (plot), idiostyle in the author's work, and his subjective attitude to the events of the work are manifested as leading factors in defining the concept of postmodern biographical novel and its poetics;

It is demonstrated that stylistic devices such as allusion, quotation, reminiscence, metaphor, metonymy play the primary role in the reflection of national values, inculcation of cultural codes, ensuring the harmony of beliefs, restoring the historical chain based on story-telling, and bringing Eastern traditions to the Western literary culture in the cosmopolitan postmodern literature;

In Jay Parini's postmodern biographical novel "The Last Station", it was determined that the polyphonic narrative technique created a pluralism of worldviews, the leitmotif of the work was brought to the fore through the concentric plot line, and the sarcastic and ironic tones were created in the work through such stylistic device as simile;

In the processes as deconstructing the trichotomy of the plot in M.Cunningham's biographical novel "Hours", observing transtextual units in the text, and interpreting the symbolic details in the work, it was proven that in the present postmodern biographical novel, understanding the mental and spiritual world of the prototype is of primary (initial) importance, and studying the facts in the life of a historical person is of secondary significance;

In L.Lalami's postmodern biographical novel "The Moor's Account", it is proved that subjective narratological technique, intertextuality, historicity criteria can be the main stylistic factors in realizing the dominance of the ideas of pluralism, racial equality, religious tolerance, national identity and Oriental style in the cosmopolitan world.

Practical results of the research work are as follows:

The research conducted suggests anthropocentric, stylistic, literary analysis methods of the research of postmodern biographical novel. Polyphonic speech; trichotomy of the plot, concentric plot thread, retrospection and compositional wholeness; transtextuality expressed by allusions, reminiscence, quotes, pastiche; symbolism have been studied in the works of J.Parini, M.Cunningham and L.Lalami; suggestions and recommendations have been developed to identify their ideosyncrasy.

The practical importance of the results and conclusions reached in this dissertation comprise of the detailed study of the theory of the postmodern biographical novel, and they can be used in the creation of textbooks and methodological guides on American literature and literary theory in philological universities, and in conducting research related to the biography and works of writers.

Authenticity of the research results. The results of the research were reflected in the published scientific works of the researcher and were positively evaluated by the scientific community. The problem connected with the idiosyncrasy of postmodern biographical novel has been investigated by stylistic, descriptive, biographical, psychoanalytic and literary analysis methods, the

suggestions have been implemented in the practice, and were approved by the competent authorities.

Scientific and practical value of the research results. The scientific significance of the results of the research is determined by the study of existing problems in the field of literature, its main analytical conclusions allow to improve the understanding of the poetics of biographical novels in American literature, a full study of the polyphonic, transtextual and cosmopolitan features of twentieth century American biographical novels.

The practical significance of the research results is determined by the fact that it serves as a source in determining the poetics of American postmodern literature and its features. Its results can be used to create textbooks and manuals on “American Literature”, “Evolution of Literary Trends”, “Theory of Literature”, “Stylistics”, “Interpretation of the Literary Text”, to improve the content of lectures and seminars, to develop optional and special courses.

Implementation of the research results. The outcomes of the study of the American postmodern literature poetics, the study of the works of J.Parini, M.Cunningham, L.Lalami and the defining the nature of the postmodern biographical novel are applied in the following areas:

the results connected with the specific features of poetic language in postmodern literature, the peculiarities of the cosmopolitan culture in American literature, transtextual text types and contextual analysis of stylistic means in the biographical works of J.Parini, M.Cunningham and L.Lalami have been used in the fundamental project OT-F1-18 within the state scientific and technical programs carried out in 2017-2020 “Development of methods and methodology of formation of popular linguistic culture” (Reference of Andijan State University No. 39-08-542, dated March 5, 2022). As a result, the content and methodology of such subjects as “American Literature”, “Theory of Literature”, “Stylistics” and “Interpretation of Literary Text” have been enriched with new theoretical views;

the scientific conclusions connected with the classifications of stylistic devices and their dynamic changes in the stages of development from the ancient literature to the present day; the identified universal and differential points of poetics and rhetoric in binary opposition have been used to create the textbook “Theoretical Aspects of the Language Learned (Stylistics)” for the students of foreign philology (English) specialties: 5111400, 5112200, 5120100, 5120200 (Certificate for publishing educational literature No. 237-169, issued by the order of the Ministry of Higher and Secondary Special Education No. 237 of May 31, 2021). As a result, the practical parts of stylistics were enriched through the genesis of poetics and stylistics, ancient and modern classifications of stylistic devices, the analysis and contextual interpretation of a number of stylistic means used in the works of J. Parini and L. Lalami;

the conclusions connected with expressiveness of the poetic language of the contemporary biographical novel were implemented in the innovative research project 561624-EPP-1-2015-UK-EPPKA2-CBHE-SP-ERASMUS + CBHE IMEP: “Modernization and Internationalization of Higher Education System Processes in Uzbekistan” within the framework of the European Union Erasmus + Program for

2016-2018 (Reference of Samarkand State Institute of Foreign Languages No. 265/30.02.01 dated February 17, 2022). In the result it was possible to modernize the basics of such subjects as “Theory of literature”, “Interpretation of Literary Text” and “Stylistics” with data decoding the contextual and implicit meanings of stylistic devices such as metaphor, metonymy, epithet, irony, sarcasm, simile, stylistic repetition, parallel construction, inversion, detached construction used in postmodern biographical novels;

the theoretical conclusions connected with experimental techniques, unconventional expression of images, polyphonic attitude, mutations in genres formed in postmodern literature were used in preparing the scenarios of Bukhara TV channel’s programs “Assalom, Bukhoro” and “Sakkizinchi Mojiza” (Reference from Bukhara Regional Television and Radio Company No. 1/28 dated February 7, 2022). As a result, the content of the materials prepared for the program has been enriched. The analysis provided an opportunity to increase audience awareness of postmodernist trends in modern American literature, the style and content of biographical novels, and their interest in reading.

Approbation of the research results. The results of this study were discussed in public at 7 international and 6 national scientific conferences.

Publication of the research results. 27 scientific papers on the topic of the dissertation have been published in total. 1 monograph, 13 articles in the scientific publications recommended for publication of the main scientific results of doctoral dissertations of the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan: 10 were published in the national and 3 in the foreign journals.

The outline of the thesis. The dissertation consists of an introduction, four chapters, a conclusion and a list of references, the total volume of the work is 274 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The introductory part of the dissertation contains such issues as topicality and necessity of the thesis, relevant research priority areas of science and developing technology of the Republic, a review of foreign research on the topic of dissertation, problem development status, relevance of the dissertation research with the plans of the scientific- research works of the higher educational institution where the dissertation has been conducted, the aim and the tasks of the research work, the objects and the subject of the research work, methods of the research, scientific novelty of the research work, practical results of the research work, authenticity of the research results, scientific and practical value of the research results, implementation of the research results, approbation of the research results, publication of the research results, the outline of the thesis.

The first chapter of the dissertation, entitled “**The genre of postmodern biographical novel and the systematization of the theoretical views on poetics**” focuses on the features of postmodernism in the world literature, the factors of its formation, its impact on the genre of biographical novel, the genesis of the term “poetics” and its current development.

The variety of ideas that emerged in society before and after the First and Second World Wars in the twentieth century – Darwinism, Marxism, Freudianism, individualistic anarchism, democracy and freedom, feminism – the “war of ideas” and the development of science had reflected in the literature too. The diversity of changes and worldviews in society, the dominance of the materialist world over the spiritual world, the social and gender equality of human beings, the space exploration as a result of scientific developments, the discovery of the cyber world due to the invention of computer technology, and etc., all that ideological chaos led to the formation of postmodernism in literature. As a result of the collapse of traditional Eurocentrism, logocentrism, ethnocentrism, such features as chaos, decentralization, disorganization, eccentricity were expressed in modern literature through postmodernism.

If we look at the origins of the concept of postmodernism and the initial researches on its study, this trend is an unconventional art phenomenon that emerged in the West and found its expression at the level of language, text (intertext, allusion, pastiche, parody etc.) as a logical continuation of poststructuralist ideas in linguistics. In literature, postmodernism has been influenced by the arts of painting and architecture, incorporating a mixture of fantasy, culture, and ideas into literature as content. As a result, it has rapidly taken over the Western European and American literary world as a literary phenomenon of new content and style.

Postmodernism has been studied extensively in Western literature, and various views on the subject have been put forward. The problem of postmodernism and the reasons of its emergence have been discussed in the book “Postmodern American Fiction. A Norton Anthology”⁹ by Paula Geyh, Fred G.Leebron and Andrew Levy. According to the scientists, postmodernism was caused by the economic revolution in the world, the Cold War between the hegemonic countries such as the United States of America and the Soviet Union, their allies, the transformation of the American population into a heterogeneous nation, and the rise of television and computers to the mainstream media.

According to Margaret Drabble, the concept of postmodernism is a “term which has been successfully applied as a “period” label more confidently by architectural historians than by students of literature”. In literary criticism, it is a literary movement that successfully continues the traditions of modernism. In addition to the synchronic aspects of modernism, postmodernism differs from modernism in its peculiarities. These aspects are manifested in such cases as parody, pastiche, skepticism, irony, fatalism, the mixing of “high” and “low” cultural allusions. According to Drabble, the goal of postmodernism is not to introduce clarity, but to show random games, not to convey a deep philosophical meaning glorified by modernism, but to approach the issue on the surface¹⁰.

---

⁹ Geyh, Paula; G. Leebron, Fred; Levy, Andrew. *Postmodern American Fiction. Norton Anthology*. – New York, London: W.W. Norton & Company, 1998. – P. X.

¹⁰ Drabble, Margaret (editor). *The Oxford Companion To English Literature. Sixth Edition*. – Oxford University Press, 2000. – P. 806.

It can be observed that the biographical novel of the postmodern period, which developed in the second half of the XX century, was also influenced by this trend. A group of scholars have studied this phenomenon scrupulously in their researches and drew appropriate theoretical conclusions.

“Even real historical figures take on a different, particularized, and ultimately ex-centric status...¹¹”, – says Canadian scholar Linda Hutcheon emphasizing the unconventionality of the image of historical figures described in postmodern biographical novels.

According to Bulgarian scholar Madeleine Danova, biographical novel belongs more to the postmodern literature than to modern literature. This “hybrid genre” combines “autobiography, biography, and documentary within a single fictional space¹²”.

According to the British researcher Bethany Lane, in postmodern works, the biographer creates hypotext / hypertext relationships using intertextual means – citations, plagiarism and allusions, which testify to the in-depth study of his protagonist¹³.

According to Serbian researcher Mirjana Knezevic, *“...despite the postmodernist distortions and all playful ventriloquism, the novel is perfectly capable of proving a genuine insight into the life of its subject, managing to bring this character from the past alive to the reader – which is (...) the only aim of any significance of true biography¹⁴”*.

According to American scholar Michael Lackey, *“...the paper character in a biographical novel is not supposed to be seen as one and the same as the actual historical person it is incoherent to demand biographical much less historical accuracy from the writers. What readers get is a work of art rather than an accurate biographical representation, and the representation consists more of the contemporary artist than the historical figure¹⁵”*. It means that any image created by a biographer-researcher, despite being a historical figure, is a product of artistic thinking and is imbued with the worldview of the author-creator.

The theoretical overview of the biographical novel of the pre- and postmodern period shows that during this period the genre underwent a serious transformation and became the dominant aesthetic genre. This can also be seen in the transformation of the term “biographical novel”. Initially, a biographical novel was considered a form of a “historical novel” (Georg Luckács in Europe, 1934), but later the term “biographical novel” was introduced as a type of novel (Irving Stone, 1957). In postmodern literature, the term “historical metaphysics” is also used to

---

¹¹ Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism. History, Theory, Fiction.* – New York, London: Routledge, 2004. – P. 113-114.

¹² Danova, Madeleine. *The Jamesiad. Between Fact and Fiction: the Postmodern Lives of Henry James.* // *Годишник на софийския университет “Св. Климент Охридски” факултет по класически и нови филологии.* Том 104; Sofia University Press, 2011. – P. 11.

¹³ Layne, Bethany (Post)Modernist Biofictions: The Literary Afterlives of Henry James, Virginia Woolf, and Sylvia Plath. – University of Leeds, 2013. – P. 283.

¹⁴ Knežević, Mirjana M. *Postmodernist Approach to Biography: “The Last Testament of Oscar Wilde”* by Peter Ackroyd. // *Facta universitatis Series: Linguistics and Literature*, Vol. 11, No 1, 2013. – P. 47.

¹⁵ Lackey M. *Biofiction. An Introduction.* – New York and London: Routledge, 2022. – P. 84.

refer to biographical novels created in the form of metafiction (Linda Hutcheon, Canada, 2004). Hutcheon implements the term “historical metafiction” for the works written in the genre of “biographical metafiction”, since in her work, the scientist, along with historical works, observed the “explosion” in the creation of biographical novels in the world literary process, studied them in the chapter “Historiographic Metafiction: The Pastime of Past Time” and did not separate the genres.

Attempts to separate the biographical novel from the genre of historical novel became productive at a later stage. M. Danova (Bulgaria, 2011) called the biographical novel a “hybrid form” and observed the use of various terms (literary / fictionalized biography, biographical fiction, auto / biografiction, biofiction). British scholar Bethany Layne (2013) used the term “(Post) Modernist Biofictions” to refer to biographical novels written during the postmodern period. She defined the genre of the works selected as the object of the work, using the term biofiction. Max Saunders (UK, 2019) has divided the term “biographical novel” into two types, such as “biofiction” and “biographical metafiction” as they imply new concepts. The term “biofiction” refers to experimental works created in the postmodern period with intertextuality, polyphony, allusions, and sarcasm in their verbal layer. The “Biographical Metafiction” includes works created using “metatext”. Max Saunders also suggested a new type of biographical novels. In his view, the characters in the work may have a historical prototype, but they may be given the fictional names. Nevertheless, such works can be called as biographical novels. Finally, research in recent years has concluded this issue. American scholar Michael Lackey (2022) called works referring to any biographical source by the term “biofiction”.

The chapter also focuses on the issue of “poetics” taken as the subject of research, and systematizes the theoretical views of European and American and Uzbek scholars on this problem. It is an self-evident axiom that the term “poetics” which has an important role in the such spheres as literature, philosophy, aesthetics, and which is still developing throughout the centuries and gaining new meanings and enlarging its interpretations, constitutes the fundamentals of the art of literature. The term “poetics” congregates such concepts as rhetoric, poetic language, rhetorical, poetic, stylistic devices, tropes, figures, genre, image, character, narrative, plot, architectonics and etc., all of them are connected around the axis of literature and its theory. “Poetics” which emerged in the oratory art schools of ancient Greece and Rome was best described in Aristotle’s treatise “Poetics” (B.C. 335). As the first analytical work aimed at a deeper understanding of fiction, more precisely tragedy, “Poetics”¹⁶, as the most popular research in world literature, has become the basis for many disciplines and philosophical views. Adjacent to Aristotle’s “Poetics”, “Rhetoric”¹⁷ (4th century BC) also plays an important genetic basis in Western literature and linguistics. For centuries, these two concepts have been the methodological basis as two pillars of linguistics and literature. Because there are lines connecting poetics and rhetoric, through which it

---

¹⁶ Aristotle. *Poetics*. (Translated by S.H. Butcher). New York: Mucmillan, 1902. – 131 p.

¹⁷ Aristotle. *Rhetoric*. (Translated by W. Rhys Roberts). The Internet Classics Archive by Daniel C. Stevenson, Web Atomics, 1998. – 183 p.

is possible to understand fiction comprehensively. In the field of modern philology, as the successor of the two disciplines, the science of stylistics has developed, and the stylistic study of a work of art is still has importance in the literary studies.

The works of such scholars as Stanley E. Porter, Shlomith Rimmon-Kenan, Renato Barilli, Elam Keir, Peter Childs, Roger Fowler, Michael Burke, R. Jakobson, A. Propp, M.D. Kuznets, Yu.M. Skrebnyov, I.V. Arnold, I.R. Galperin, Ye.S. Aznaurova are noteworthy. In the dictionary of literary terms Peter Childs and Roger Fowler state the following about poetics: “In modern usage poetics is not the study of, or the techniques of, poetry (verse), but the general theory of literature. From the Russian FORMALISTS, Prague School and French STRUCTURALISTS to structuralist and POST-STRUCTURALIST writers there has been an appeal for a science of literature which should be devoted not to the piecemeal criticism or interpretation of specific literary texts, but to identifying the general properties which make literature possible: one should study ‘literariness’ rather than existing works of ‘literature’. The search was, then, for general laws underlying particular texts: for an ‘essence’ to literature”¹⁸. The concept of poetics, which revived in the early twentieth century under the influence of the ideas of Russian formalism, is important as it focuses on a complex understanding of literature at the structural, ideological, verbal level. Therefore, in the following chapters of the study, we have focused on the analysis of biographical works created under the influence of postmodernism and defined the idiosyncrasy of the works.

The second chapter of the work is entitled **“Jay Parini’s “The Last Station” as a postmodern biographical novel”** and it deals with such problems as the concept of biographical novel in Jay Parini’s literary activity, anthropocentric analysis of polyphonic point of view in the formation of leitmotiv in the novel “The Last Station” (1990), contextual and linguocultural aspects of similes implemented in the novel.

Jay Parini refers to the historical novel as the “third-rate, dime store novels”¹⁹, and puts biographical novels over historical ones. He thinks the biographical novel is built not only on the historical facts, but also on the basis of documents, diaries, interviews, as well as the author’s own imagination. For Parini, a biographical novel should portray spiritual, religious views simultaneously with historical reality. While Jay Parini focuses on the features of postmodernism in modern American literature, he notes that the biographical novel and the theory of postmodernism are closely related. The connection between them, he says, is aimed at recreating the truth. From Parini’s point of view, the truth becomes true in whatever way you look at it. If you look at an issue from a religious point of view, you can see that one-sided truth, if you look at it from a secular point of view, it becomes a worldly truth. According to Parini, a person can see the solution of the

---

¹⁸ Peter Childs, Roger Fowler. The Routledge Dictionary of Literary Terms. London and New York: Routledge, 2006. – P.179.

¹⁹ Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P.206.

problem from the point of view he looks at it. In metaphorical language it looks like “an idiosyncratic lens to the camera” and the recipient “looks at reality through that lens and views different colors and different objects”²⁰.

Parini is not only a biographical novel theorist, but he has also made significant contributions to the genre with his series of novels. His 1990 novel, “The Last Station”, is dedicated to the great Russian writer, Leo Tolstoy, and the plot line is constructed in an unconventional, interesting narrative style. Jay Parini draws a portrait of Leo Tolstoy in a polyphonic speech by numerous storytellers. The art of narrating an event from speech of multiple narrators or multiple perspectives allows each literary character to be idiosyncratic and to express a subjective approach to reality. Thus, this method gives the work verisimilitude, and use a wide range of irony, a sharp distinctive diversity”²¹. For this reason, the reader looks at the biographical truth in the novel from the point of view of each character. Anthropocentric analysis shows that the method of polyphonic narration has a greater psychological impact on the recipient. The reader has the opportunity to listen to each historical figure (anthropos) and draw his own conclusions. Our observations show that seven storytellers (anthroposes) in the novel tell their story in forty-two chapters. These are: Lev Nikolaevich Tolstoy - L. N. (defined by the abbreviation L. N. in 9 chapters), his voice can be heard through authentic materials: real letters, diary entries, philosophical views; Tolstoy’s wife Sofya Andreevna (8 chapters); his daughter Sasha (5 chapters), Tolstoy’s young secretary Valentin Bulgakov (in 9 chapters), the author’s publisher and friend Vladimir Chertkov (in 3 chapters), his personal physician Dusan Makovitsky (in 4 chapters), and the author Jay Parini (identified by the abbreviation J.P. in 3 chapters). In an additional chapter, the correspondence between the members of the Tolstoy family is also interwoven into text.

The following diagram 1 shows the attitude of the five main characters to the will, the leitmotiv of the novel – the core problem, which develops the plot of the work.

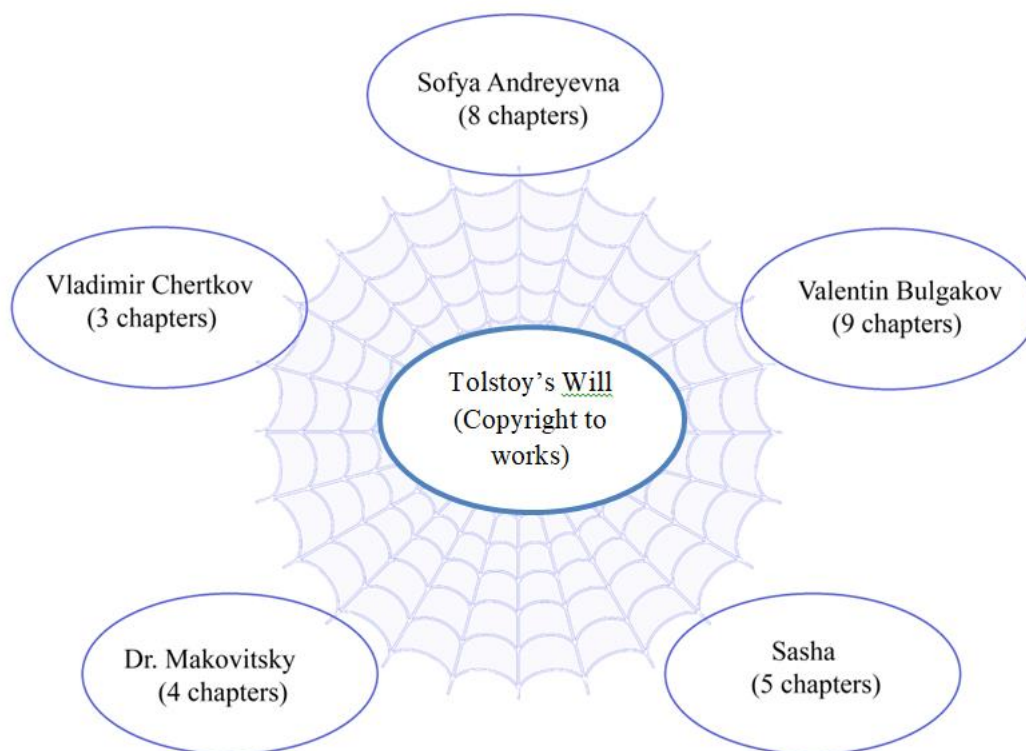
Each narrator (personage) in the novel respects their patron and affectionate person, Leo Tolstoy, and expresses love for him in various ways. One speaks as a spouse, one as a child, one as a friend and brother, one as a student, one as a caring physician; each in their own way. For them, Tolstoy is a spiritual leader, a genius. Tolstoy is the core of the work, the axis, each character coils around. Not only does each character comment on the events in his or her eyes, but the contrast of these mindsets evokes feelings of opposition to each other in them. The leitmotif in the work, a testament written by Tolstoy, causes a confusing conflict in the plot. According to the series of events, Lev Nikolayevich initially wrote the will in favor of family members. However, after a series of dramatic episodes under the influence of his disciples he rewrote it, renounced copyright to his works for the benefit of humanity (people). The work ends with the death of Tolstoy and the mourning of the Russian people.

---

²⁰ Ibid., P. 215.

²¹ Boulton M. *The Anatomy of the Novel*. – London, Boston: Routledge and Kegan Paul, 1975. – 40 p.

Leitmotif of the biographical novel "The Last Station" by J.Parini and personage's attitude to it

Similes implemented in "The Last Station" have also been analyzed in the dissertation. More than one hundred and fifty similes have been observed in the speech of each personage of the novel, to describe the chronotope of the work, to create ironic and sarcastic attitude specific to the postmodernist biofiction, as well as to reflect the greatness of Leo Tolstoy in the novel.

№	Example to simile	The object of simile (tenor of simile)	Personage of the novel
1.	Exile is a great Russian institution. The Russian <i>soul has been tempered, like blue steel</i> , in Siberia. (18)	Russian soul	Valentin Bulgakov
2.	An ornately scrolled, thick-legged writing table stood in the center of the room, an altar of sorts. I touched it gingerly, running my hand along the smooth desktop, then sat in Tolstoy's chair. <i>I felt as if I had mounted a powerful horse that was about to charge off all by itself</i> , oblivious to my wishes. (46)	Bulgakov sitting in Tolstoy's chair and touching the table	Valentin Bulgakov

In the first example, the author draws attention to the political and religious problems of the Russians in the late nineteenth and early twentieth centuries, from

Bulgakov's point of view. It is known from historical data and the biography of the writer that Tolstoy, in addition to being a great writer, also left his mark on history as a philosopher who founded the Tolstoy movement. "Tolstoy's religious views have been described in such works as "A Confession", "What is Faith?" («В чём моя вера?»), "Kreutzer Sonata". Instead of large landholdings, militia and state power the writer promoted the idea of creating free, equal peasant associations. The main content of this doctrine is the establishment of compassionate relations between all people to radically change the political life of society, non-resistance against oppression, religious and spiritual maturity, refusal to pay taxes and military service. Realizing Tolstoy's influence was widespread; Tsarist Russia's political authorities often persecuted his followers with a church decision and exiled them to Siberia²²". Interestingly, although Lev Nikolaevich was the founder of the group, he was not exiled, due to his social background and world widely known status. However, his followers, including the secondary character in the novel, Tolstoy's ex-secretary Nikolai Gusev, were exiled to Siberia. This event is mentioned by Bulgakov in the novel. "Exile is a great Russian institution. The Russian *soul has been tempered, like blue steel, in Siberia*". It is an artistic interpretation of a political and ideological phenomenon, a sign that the Russians' most common punishment is exile, and that if the person does not die in exile, his spirit will be tempered and strengthened like blue steel, the hardest metal. Uzbeks, also, have tasted this type of punishment. It is a historical fact that even after the establishment of the Soviet regime, during Stalin's repressions, great figures, statesmen, and the great minds had been exiled to Siberia. Jay Parini was able to imply this through shrewd Bulgakov's speech. In his turn, by this simile Bulgakov, expresses that he was a loyal Tolstoyan disciple and was not afraid of exile.

In the second example, Tolstoy's table and chair in the study-room to an altar and a mighty horse. When Bulgakov first came to the estate in Yasnaya Polyana, he observed everywhere, the rooms, the objects, and so on. When he enters Tolstoy's room, he was overwhelmed with excitement. He looks around the room and sees the table in the center. The desk was beautifully carved, with thick legs, and looked like an altar to the secretary. The author uses the metaphor because the writer's bowing to the table in the creative process is similar to the worship of the believer. As he gently stroked the smooth table with his hand and sat down on the chair, Bulgakov felt himself as a rider on a mighty, strong horse, and as if the horse was about to run unaware the rider's orders. It is obvious that this image refers not only to Tolstoy's creative world, his epics, novels and stories, but also to the writer's glorious genius and boundless thinking.

A stylistic analysis of Jay Parini's biographical novel "The Last Station" shows that the author used the stylistic similes very fruitfully and skillfully. When the analogies were divided into groups and statistically analyzed, it can be observed that this trop is expressed in the language of each protagonist as follows.

---

²² <https://uz.denemetr.com/docs/768/index-69553-1.html?page=3>

№	Personage	Total number	Similes describing nature	Similes describing character	Miscellaneous
1.	Sofya Andreyevna	53	3	42	8
2.	Valentin Bulgakov	43	4	29	10
3.	Sash (Alexandra Lvovna)	22	4	17	1
4.	Vladimir Chertkov	12	1	8	4
5.	Doctor Makovitskiy	14	0	10	4
6.	Jay Parini	2	1		1
7.	Leo Tolstoy	1	0	1	0

Each statistic figure indicates the frequency of similes in the language of the personage. Sofya Andreevna's creativity, Bulgakov's sincere attitude, Chertkov's hypocrisy, Sasha's boundless love and respect for her father, and Dusan Makovitsky's composure, specific to physicians, were reflected in their speeches.

In general, the analogies served as a powerful artistic tool in creating characters' emotional state (romantic, objective, strong-willed, submissive, obeying) and psychological state (angry, curious, loving or hateful) and creating their spiritual world.

The third chapter of the dissertation is entitled **“Michael Cunningham’s experiments in the field of biographical novels and the problem of transtextuality”**, and it investigates such issues as a trichotomy of the plot in “The Hours” (1998), transcendental relations such as hypertext, intertext, metatext and symbolism in the postmodern novel. Cunningham claims that he “appropriated” “The Hours”, the original title of Virginia Woolf’s famous “Mrs. Dalloway”, and “ripped off Virginia Woolf” in many ways.²³ In this way, he created a modern version of “Mrs. Dalloway”. Indeed, frequent universals can be observed in both plays. This can be clearly seen in the parallel images, the parallel literary techniques, and narrative style. However, the uniqueness of Cunningham’s work is its genre – it has been created in the form of postmodern biographical novel.

If traditional biographical novels are created on the basis of facts and historical principles, along with an objective worldview, a completely different approach can be observed in this novel. Each personage expresses subjective point of view. The plot of the work reminds “trptych”²⁴ used in paintings. The work consists of an introduction and twenty-two chapters. Three-lines of the plot develop simultaneously. The prologue of the novel tells the last minutes of Virginia Woolf’s life, who committed suicide drowning in a river in 1941. The three-line plot tells the story of one day of women connected with Wolf and her literary activity. However, it will be incorrect to say that individuals are literally related to Virginia Woolf (i.e., not relatives or friends of the writer), as this

²³ Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P. 95.

²⁴ Triptych (Greek. Triptychos - three layers, three folded) - a work of fine art (painting, relief, etc.) consisting of three parts combined with a common artistic idea, theme or plot. The term has been used by the author to describe the plot of the novel in the conversation “The biographical Novel and the Complexity of Postmodern Interiors”. (Lackey M. Truthful conversations with American biographical novelists. – New York: Bloomsbury, 2014. – P. 91.)

connection is reflected in biographical information, in the reception of the writer, and in the reception of the reader. This can also be understood from the names of the plot threads.

The first biographical plot line is called “Mrs. Woolf”, it depicts a day in the life of a true historical figure, Virginia Woolf, the day she began writing the novel Mrs. Dalloway. Chronotope – 1923 in Richmond, England. In this plot line, the writer Virginia Woolf is portrayed as a woman suffering mentally. Still, she tries to express herself creatively. As a result, Woolf generates the first pages of an experimental work that became versatile and also could become the beginning of modernism, brought the psychological genre to its peak, and combined the ideas of feminism, Freudianism, Darwinism, and anti-colonialism. Cunningham was able to fit this pathos into “one day” and recreate Woolf’s work and spiritual experiences through his own prism.

The second plot line (writer’s reception) is entitled “Mrs. Dalloway”. Chronotope – New York, 1999. The main protagonist of this line is Clarissa Vaughan. A day taken from her life is narrated. This part of the work can be considered as a pastiche to V. Woolf’s novel “Mrs. Dalloway”. Because the name of the main character in this line is Clarissa Vaughan, who is a modern version of the protagonist of the novel “Mrs. Dalloway”, Clarissa Dalloway. Cunningham also depicts a day in the life of Clarissa in this plot line of the biographical novel. Moreover, similar details, episodes, personages can be observed. In this sense, the biographer, influenced by Woolf’s work, tried to create images like her, to parody, to transfer the characters from original work to a new context, as a recipient-writer.

The third plot line (reader’s reception) is “Mrs. Brown ”and it depicts a day in 1949 taken from the life of Mrs. Brown, who lived in Los Angeles. This character is connected to Virginia Woolf as a reader. This line describes a pregnant woman with a small child who starts reading “Mrs. Dalloway” and the events which happened during whole day. It is this part of the work that is imbued with intertextual means, and the reader who reads Cunningham’s novel will have the opportunity to become acquainted with Woolf’s work.

The following diagram (2) illustrates the trichotomy of the work and shows the culmination of each plot line that develops chaotically.

The chapter also analyzes the transtextual relationships of texts used by the author in “The Hours”. The term “transtextual” was coined²⁵ by the French theorist Gerard Genette (1930-2018) to refer to intertextuality. According to the classifications²⁶ of S. Zenkin (2000), V. Balabin (2008), the term transtextual is a hyperonym which stands as an umbrella word for and categorizes such hyponyms as intertext (citation, plagiarism, allusion), paratext (title, subtitle, epigraph, commentary), metatext (interpretation and judgment of critics and readers) connection), hypertext (transformation, parody, imitation, adaptation), architecture (genre connection of texts). Such a linguistic phenomenon implies not only a textual connection between producers (authors), but also author and literary

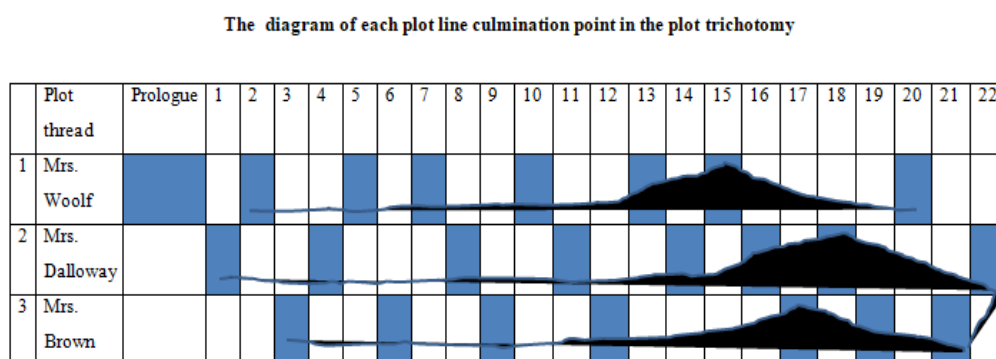
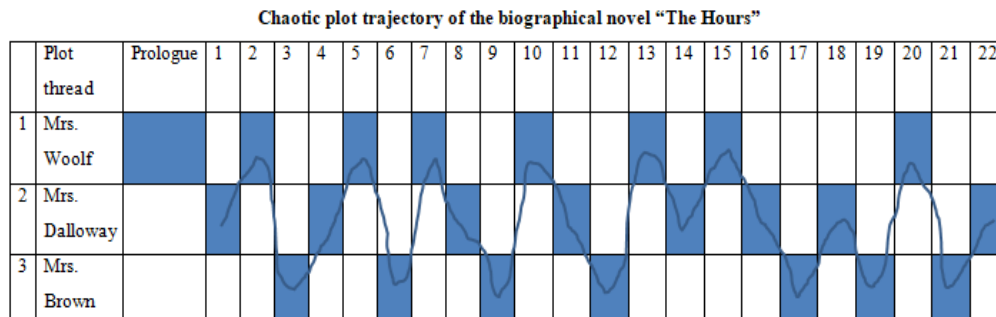
---

²⁵ Zenkin С. Н. Введение в литературоведение. Теория литературы. – Москва, 2000. – С. 70.

²⁶ Zenkin С. Н. Введение в литературоведение. Теория литературы. – Москва, 2000. – С. 70. Балабин В. Метатекстуальность и интертекстуальность в исследовании дискурса. // https://www.vestnik.mgimo.ru/jour/article/view/2814/2316?locale=ru_RU.

phenomenon. When we say literary phenomenon, we mean proverbs, archetypes, styles, and so on. Several manifestations of these textual connections can be seen in Michael Cunningham’s novel “The Hours”. The author created a transtextuality in the work using various stylistic techniques and means.

Diagram 2.

In “Hours” paratextual and hypertextual relations with initial text can be seen in the plot line entitled “Mrs. Dalloway”. If paratext is created by parallelism in the titles, then the plot line is an imitation to Woolf’s novel “Mrs. Dalloway” in the form of pastiche (a form of hypertext). Similarities in naming of the main characters – Clarissa Dalloway (Woolf) Clarissa Vaughan (Cunningham), similarities in characterization of main heroines – both Clarissas love flowers, they are charming and tasteful, soft women; parallels in secondary characters – Septimus (Woolf) and Richard (Cunningham) – both are insane, Miss Doris Kilman (Woolf) and Mary Krull (Cunningham) – both are critical to Clarissas, mothers of their tutees; similarities in events – episodes with suicide, organization of events, retrospective events: childhood memories and so on., create this complex and eclectic textual relations.

It is also possible to observe similar details or expressions in both works. For example, both Clarissas’ universal replicas at the beginning of the works.

“Mrs. Dalloway said she would buy the flowers herself”²⁷.

“There are still the flowers to buy. Clarissa feigns exasperation (though she loves doing errands like this)... ”²⁸.

Both Mrs. Dalloway and Mrs. Vaughan are planning to buy flowers for their upcoming event. They are enthusiastic and feel perfect in their role of the host.

²⁷ Woolf V. Mrs. Dalloway. – Mariner Books, 1990.//<https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.93420/page/n13>

²⁸ Cunningham M. The Hours. – New York, 2002. – P.18.

This is their mission in life. Both are ideal women heading household with subtle taste and care.

It is also possible to observe a specific **metatextual** phenomenon in the novel. The author uses the technique of creating a work within a work in the plot line “Mrs. Woolf”. The terms metaprose, metanarrative are also used²⁹ to name this technique. Cunningham used third person narrative to describe the process and history of creating hypotext (the novel “Mrs. Dalloway”) as an invisible author who observed and commented behind the scenes. Although the author does not reveal himself in the text, it is possible to witness that the work is being created within the work. The primary author, Cunningham, creates the image of the secondary author, Woolf, and assigns her the role of *metacharacter*. As a result, the reader will witness Woolf’s choice, comment, attitude and the creative process of each character or phrase. In the process, Cunningham cites excerpts from Virginia Woolf’s work, telling the cause and effect that could be the reason for each event, as if in reality.

“Mrs. Dalloway said something (what?), and got the flowers herself. (...)”

Virginia awakens. This might be another way to begin, certainly; with Clarissa going on an errand on a day in June, instead of soldiers marching off to lay the wreath in Whitehall. But is it the right beginning? Is it a too ordinary? (...)Writing in that state is the most profound satisfaction she knows, but her access to it comes and goes without warning. She may pick up her pen and find that she merely herself, a woman in a housecoat holding a pen, afraid and uncertain, only mildly competent, with no idea about where to begin or what to write.

She picks up her pen.

Mrs. Dalloway said she would but she flowers herself”³⁰.

Before Virginia Woolf starts her next modernist novel, she wakes up and in a sleepy state wonders how the future literary personage Clarissa could express her first words. Cunningham starts the plot line in the following way. Instead of describing soldiers marching around Whitehall (the central street of London where the British government is located), Virginia was thinking to describe Clarissa to be about to leave her house on errand. Virginia begins to ponder putting one scene instead of the other by asking herself questions. In the underlined piece of text, the author used metatext, because the history of the creation of the text is reflected in the lines. The metatext represents the starting point of artistic creation, the process by which thoughts and fantasies awoke in the brain, concentrate and come to one decision. Using a meta-description of the creative process in a biographical novel, the biographer helps the reader to “teleport” to the past. Moving from one period to another, he becomes with the protagonist. Moving from one period to another, the reader becomes contemporary with hero. The next sentences belong to Cunningham. They depict a starting phase of the creative process. These words are not transtextual in nature. Cunningham described the creative process through his own position. In her home clothes, without make up, Woolf took a pen, and in

---

²⁹ Баринова Е. Е. Метатекст в постмодернистском литературном нарративе (А. Битов, С. Довлатов, Е. Попов, Н. Байтов). Дисс. ... канд. филол. наук. – Тверь, 2008. – 248 с.

³⁰ Cunningham M. *The Hours*. – New York, 2002. – P. 29, 35.

dismay that inspiration could turn away in an instant moment she created the first line of “Mrs. Dalloway”. The italicized sentence in the passage is intertextual and is explained by the fact that it is a quotation from the hypotext.

In Cunningham’s novel “Hours”, intertextual units can be found in the full text of the work. These are the original of a letter she wrote to her husband, Leonard Woolf, before her death (which can be read in full in the prologue to the work), allusions (especially, common in the plot line “Mrs. Dalloway”), and quotations. We, mostly, pay attention to the quotes in the plot thread “Mrs. Brown”. Laura Brown is the third female character in the novel, through which the reader gets acquainted with Virginia Woolf’s “Mrs. Dalloway” and is involved directly in the process of reading and understanding the novel. The plot line (hypertext) contains many quotations and large passages from the original work, which are observed from the point of view of the reader (Laura Brown). Laura Brown woke up one morning in June, 1949 – the date is not specified in the novel – to Woolf’s and begins to read the first lines of “Mrs. Dalloway”. Cunningham quotes from the hypotext to his work.

*“Mrs. Dalloway said she would buy the flowers herself.
For Lucy had her work cut out for her. The doors would be taken off their hinges;
Rumpelmayer’s men were coming. And then, thought Clarissa Dalloway, what a
morning — fresh as if issued to children on a beach.*

It is Los Angeles. It is 1949”³¹.

The text in italics is highlighted by Cunningham. Laura reading the novel understands her readiness to return from the present to her previous life, where she felt truly happy as a young book warm girl. Cunningham expresses this situation through the periphrasis “by gaining entry into a parallel world”. She dives into the book to get out of his current life. In this psychological state she would not feel alone in the room. Imaginations come to life around her. The images and personages in the book start to “tickle” her imagination and “revive” – now the literary hero Dalloway was going to get flowers. Cunningham’s mastery is that he can laconically describe the psychological state of his protagonist through quotes taken from hypotext. She herself is a plot of imagination – a literary hero, but this hero glorifies the previous literary character (Mrs. Dalloway). A real reader who knows Dalloway will understand Laura better. As a result of such an illusion or a game, an image is characterized in the thoughts of the artistic image. This textual bridge, connection, intertextuality were formed in this process.

The fourth chapter of the dissertation is entitled “**Cosmopolitan features of the biographical travelogue in Laila Lalami’s literary activity**”, in which the author’s novel “The Moor’s Account” (2015) became the object of structural and stylistic analysis. Research has shown that “The Moor’s Account” belongs to the historical-biographical genre, and the main events are told from the perspective of the historical figure Estebanico (Spanish name), i.e. Mustafa ibn Muhammad ibn Abdussalam al-Zamori (original Arabic name). He was a Moroccan slave, the first North African person of Berber descent to explore North America. He was

---

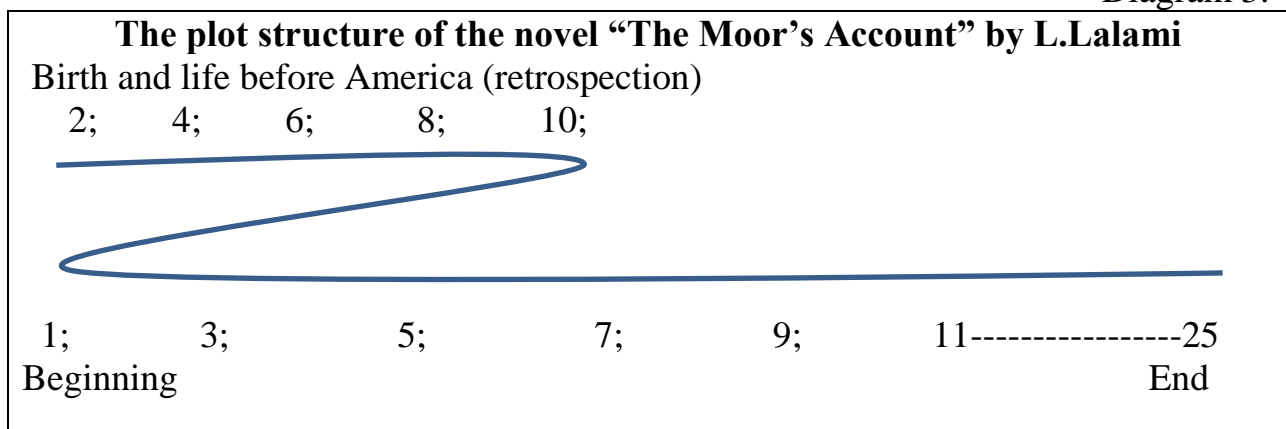
³¹ Ibid., P. 37.

enslaved in 1521 and sold to a Spanish nobleman. Estebaniko was taken in 1527 on a Spanish expedition called Narvaez to colonize unexplored by the Europeans areas of Florida and Northern Mexico. He has been referred to as “the first great African man in America”³². Information about al-Zamori’s birthplace, parents, and family members is almost unavailable in the sources found today. However, many American and European historians and travelers from the sixteenth century have mentioned about him³³. Laila Lalami, also, mentions this in the acknowledgements at the end of her book.³⁴

The author of “The Moor’s Account”, Laila Lalami, referred to the fiction to describe Mustafa’s personality, family members, due to limited biographical information about him. The author created the literary character of a historical figure based, mainly, on the generalization of the peculiarities of the people of that period, on the history, political events, social status, and national values of Morocco in the sixteenth century.

The architectonics of the historical-biographical work is unique and does not have a smoothly developing plot. The novel is based on the technique of starting the narrative from a dramatic point of view, which is typical to Laila Lalami’s style, and drawing the reader’s attention to the most interesting – a collision that determines cause and effect. The composition of the work (Diagram 3) reminds the letter “Z” with a long “tail”.

Diagram 3.

Intertextual devices also have been analysed in the novel. Lalami described memories related to the lives of not only Europeans but also other ethnic groups, using literary and expressive means, based on historical criteria. In doing so, she emphasized that they have their own voice and identity. The cosmopolitanism in the work was manifested here.

L.Lalami used the 1st person narrative technique in the novel. This helped her to show explicitly that African-American people also have their personal

³² https://en.wikipedia.org/wiki/Mustafa_Azemouri

³³ Parish, Helen Rand. Estebanico. – New York: Viking Press, 1974. – 128 p.; Herrick, Dennis. Esteban: The African Slave Who Explored America. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2018. – 304 p. MacDougald, James. The Pánfilo de Narváez Expedition of 1528: Highlights of the Expedition and Determination of the Landing Place. St. Petersburg: Marsden House, 2018. – 240 p.

³⁴ Lalami, Laila. The Moor's Account. – United Kingdom: Penguin Books, 2015. – P.3.

opinion, own mindset and point of view, that they have the right to react to the Narvaez expedition. The novel is a figurative expression of the eastern mentality, the national color and ethnocultural features of the Moroccan Arabs - Berbers. It should be noted that the novel incorporates proverbs, sayings and phrases, a fairy tale of Moroccan folklore into a modern literary text - the texture of a historical and biographical work, thus creating intertextuality.

Intertextual tools used in the text are based on a universal structure, each of which begins with a repetitive introductory sentence "The elders teach us: ..." A "microscopic" study of the paremias (proverb and saying), reminiscences, and quotations that follow the introductory sentence carries a strong ideological implication. In the eleventh chapter of the work, entitled "The Story of the Rafts," Lalami quotes "The elders teach us: we all belong to God, and to Him we return"³⁵. This quote is taken from the Qur'an and used as an intertextual tool to explain a strong dramatic event described in the novel. The original source of this quote is the Qur'an. It is an English translation of Surat al-Baqara, verse 156, which states, "Who, when afflicted with calamity, say: "Truly! To Allah we belong and truly, to Him we shall return"³⁶. (In Arabic: "Inna lillahi wa inna ilayhi rajiyun"). Usually, this verse is recited by Muslims when they hear that a believer has died or that something bad has happened. Not to go against the will of Allah, but to acknowledge the destiny He has bestowed on him, and to condole his Muslim brothers who have lost their relatives or loved ones.

In the book, this Islamic phrase was used to refer to a horrific incident – after a long period of dehydration, filling his flask with sea water and drinking all of it at once, a ration master died in convulse within an hour. Meanwhile, slave Estebaniko recalls that the deceased man was very arrogant and greedy from the beginning of the journey. Once when Estebaniko asked the man for the permission to get some water, the crew member demanded the knife Estebaniko had taken from the local Indians in return. Now after death, Mustafa contemplates how this knife in the corpse's waist could neither resurrect nor benefit the dead owner.

The main idea of the work is humanity, in which belief in Allah, acceptance of destiny, the transience of the world is expressed in this episode and in the deep philosophical sense written in the concluding verse of the Qur'an. It should be noted that the Islamic phrase chosen by the writer and its proper application helped her to convince the reader it is a divine truth that a man is a guest in a transitory world; he goes to the Creator through the trials of destiny and patience.

Each quote or saying serves as a summary of the events that took place in the novel, summarizing the cause and effect, and evaluating the event from the point of view of the Moroccan people, the Arab mentality, along with the worldviews of different nations.

In the fourth chapter of the dissertation, the implemented stylistic devices in the novel are also analyzed. In the process of blending historical and biographical

---

³⁵ Lalami, Laila. *The Moor's Account*. – United Kingdom: Penguin Books, 2015. – P. 76.

³⁶ *The Noble Qur'an in the English Language*. Translation by Muhammad Taqi-ul-Din al-Hilali and others. – Madinah Munawwarh, 1977. – P. 29.

information into a work of art, the author enriched the language of the work with phonetic, lexical, syntactic, stylistic means and increased its aesthetic color.

For example, the stylistic devices used in the novel can be observed below. Repeated parallel devices played an important role in shaping the leitmotif of the work. This can be clearly seen in the third chapter of the work, entitled The Story of the March. The task of parallelism in the structure of sentences beginning with Anaphora is to emphasize the inner feelings of the Spaniards, lost in the new lands of the Indians and Mustafa. As the expedition wanders off in search of gold in the Apallachi mountain ranges, a sense of hope is tied to that inaccessible city in the hearts of every member who faces death in the throes of starvation. The protagonist of the work, Mustafa, expresses his personal attitude to the situation. It is noteworthy that the anaphora “When we reach Apalache ...” on the device, which reflects the protagonist’s evaluation of the situation, has risen to the level of refrain. The following diagram provides a clearer picture of the situation [example taken from page 36 of the work] and author’s attitude to the situation.

The description of anaphora, parallel construction and gradation in the diagram									
Over the next ten days, this became a <i>refrain</i> among the men.									
When we reach Apalache, <u>the thief will be punished.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	The degree of intensification of the meaning
When we reach Apalache, <u>the Indians will offer no resistance.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>there will be plenty of food to eat and water to drink.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>there will be time to rest.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will build a settlement.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will be made sergeants.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>we will receive one bag of gold and two of silver.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>my master will be rich.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	
When we reach Apalache, <u>I will be free.</u>	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	↕	

In the prose text, the repetition of the anaphora in each line in these sentences, supplemented by the content of the second part, formed a poetic expression of the thought enriched with new meaning. Anaphoric parallel construction has a growing content integrity that grows in sequence, from the previous sentence (thought) to the next sentence (thought). While the contextual meaning of the first sentence is weaker than that of the subsequent sentences, the meaning of the ninth sentence at the end of the gradation is stronger and reaches a culmination. Through the content of the device, which constitutes the highest stage of hierarchy, Mustafa’s greatest dream – the concept of freedom – is emphasized.

More precisely, the main idea of the work is to appreciate human freedom and individual freedom, to highlight that enslaved blacks should be treated as individuals. Using stylistic devices (anaphora, parallel device, gradation) in the text, the author was able to express his attitude to the situation (the category of modality), enhance the drama (pathos) and demonstrate the artistic idea (core).

CONCLUSION

1. In modern American literature, postmodernism promotes pluralistic, cosmopolitan ideas, deviates from the norms of classical literature, prefers experimental creativity, and supports the individuality and eclecticism of each writer. In the works of representatives of postmodern literature one can observe a freedom and a variety of style and content, the transformation of genres and the tendency to create new forms.

2. Various political, social and cultural changes, exchange of values, pluralism of ideas and the development of science that took place in the twentieth century can be listed as factors in the emergence and development of postmodernism.

3. In American literature, the biographical novel has changed its formal patterns and trajectory of development under the influence of the current of postmodernism, shifting from being based on objective facts to subjective attitudes and modern interpretations. Instead of emphasizing the events that took place in the life of a historical prototype, biographers have been creating works that are enriched with a modern approach, aimed at understanding the psyche and inner world of the character. Instead of an attitude that illuminates qualities such as high respect, greatness, and creativity for the prototype of the early forms of the genre, one can observe an attitude such as portraying the protagonist of a biographical work at the level of an ordinary person or vice versa. In the style of the writers, the emphasis is put on irony and sarcasm.

4. The investigation of poetics (in connection with rhetoric and stylistics), which connects literature and linguistics from the period of ancient literature, allows a complex understanding of the postmodern biographical novel, the analysis of such phenomena as ideological-semantic problems of the work, figurative (stylistic means) of the verbal layer of the text, structure (plot) of the text and the author's attitude expressed in the work of art.

5. It can be observed that the tendency to create biographical novels prevails in the works of American writer Jay Parini. As a result of his experience, the artist developed a concept of the genre and theoretically substantiated the fact that in postmodern biographical novels subjectivism finds its expression in the form of "Cubism" in painting. For this reason, the polyphonic approach in his novel *The Last Stop*, dedicated to the Russian writer Leo Tolstoy, helps to form the leitmotif of the work, allowing him to look at it from different angles. Using the techniques of narrating events in a chaotic manner, retrospective and memory, it can be observed that the author has created a concentric plot in a biographical novel.

6. The uniqueness of Jay Parini's "The Last Station" is that the author implements irony and sarcasm to describe the character and appearance of the personages using simile, the dominant stylistic device. He evaluated such phenomenon as the flora and fauna, Tolstoy's creative world, the Russian mentality, life and philosophy with Russian mindset.

7. An analysis of the poetics of the novel "The Hours" by American writer Michael Cunningham, dedicated to the English modernist writer Virginia Woolf, shows that the work was created in accordance with the rules of postmodernism. The plot of the novel is created in the form of a triptych in painting. The trichotomy of the plot divides the chronotope into three periods and space. As a result, the work provides an opportunity to evaluate the life and work of the protagonist from the beginning, middle and end of the twentieth century with the worldview of the reader. The polyphonism and pluralism in the work created a kaleidoscopic type of plot.

8. The analysis of transtextual units in the biographical novel "The Hours" shows that in the novel hypertextuality was achieved through pastiche, metatext was created with the help of narration of the creative process (metaprose), and intertextuality with the help of "mosaic of quotations". This caused the text of the work to be fragmentary.

9. The analysis of the symbols in M. Cunningham's "The Hours" shows that they had been used to describe Virginia Woolf's the psychological state (an episode with bird) and other aspects of life. Through Laura Brown and "the cake" Cunningham could show the influence of "Mrs. Dalloway" to the reader of the 50s; through Clarissa and "the roses" Cunningham described the modern western woman and her inner beauty; through the image of Richard and "the chair" author could show social problems of the time.

10. The analysis of the poetics of the African-American writer L. Lalami's travelogue "The Moor's Account", dedicated to Mustafa al-Zamori, the first historical figure to visit the Americas, shows that this work promoted the nationwide idea of racial equality in modern America. The protagonist is portrayed as an African slave – a historical figure with his own voice, a man who can tell history through his own worldview. As an example of postcolonial literature, this work, which reflected modern American political and social ideas, can be viewed as a call against the ideas of racial discrimination from the era of slavery to the early twentieth century.

11. The architectonics of "The Moor's Account" is based on the traditions of storytelling, which is one of the national values of Morocco, and each chapter describes the events in the life of the protagonist in the language of the first person under the title "The Story of...". The events consist of a series of stories that move from childhood memories to the main described period. The chronological order of the novel is retrospectively, in accordance with which the changeable chronotope (Morocco, Spain, America) fills the plot of the work with colorful events.

12. The analysis of intertextual stylistic devices: allusions, quotations and reminiscences used in "The Moor's Account" shows that L. Lalami was able to reflect national identity in cosmopolitan postmodern literature skillfully. In the

novel, the author incorporates into the text the harmony of Muslim, Christian and indigenous Indian beliefs, the values, legends and history of the Moroccan people, various proverbs and other cultural codes.

13. Stylistic analysis of the work “The Moor’s Account” shows that in the novel L.Lalami, used such tropes as metaphors, metonymies, similes, ironies and epithets; phonetic and syntactic stylistic devices to create imagery and to show the beauty of the language in Eastern traditions.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.03/04.06.2021.Fil.72.03
ПО ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ
БУХАРСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

ХАЖИЕВА ФЕРУЗА МЭЛСОВНА

**ПОЭТИКА БИОГРАФИЧЕСКОГО РОМАНА В АМЕРИКАНСКОЙ
ПОСТМОДЕРНИСТКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ
ПРОИЗВЕДЕНИЙ Ж.ПАРИНИ, М.КАННИНГЕМА И Л.ЛАЛАМИ)**

10.00.04 – Язык и литература народов Европы, Америки и Австралии

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК (DSc)**

Бухара – 2022

Тема докторской диссертации зарегистрирована под номером B2022.1.DSc/Fil.80 в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан.

Диссертация выполнена в Бухарском государственном университете.

Автореферат диссертации на трёх языках (узбекском, английском, русском (резюме)) размещён на веб-странице Научного Совета (www.buxdu.uz) и информационно-образовательном портале «ZiyoNet» (www.ziyo.net).

Научный консультант:

Бакаева Мухаббат Каюмовна
доктор филологических наук, доцент

Официальные оппоненты:

Каршибаева Улжан Давировна
доктор филологических наук, профессор

Жумабаева Жамиля Шариповна
доктор филологических наук, профессор

Майкл Лэки (Соединенные Штаты Америки)
доктор филологических наук, профессор

Ведущая организация:

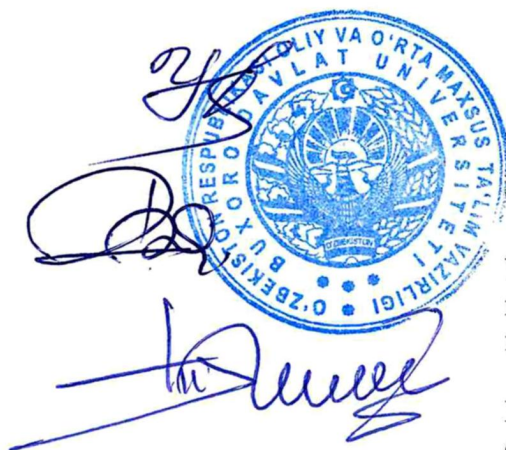
**Узбекский государственный университет
мировых языков**

Защита диссертации состоится «19» сентября 2022 г. в 16⁰⁰ часов на заседании Научного совета DSc.03/04.06.2021.Fil.72.03 при Бухарском государственном университете. (Адрес: 200118, город Бухара, улица М.Икбол, 11. Тел.: +99865221-29-14; факс: +99865221-27-07, e-mail: buxdu_rektor@buxdu.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Бухарского государственного университета (зарегистрировано за № 163). (Адрес: 200118, город Бухара, улица М.Икбол, 11. Тел.: +99865221-25-87.)

Автореферат диссертации разослан «19» августа 2022 года.

(Протокол рассылки за № 22-10 от «19» августа 2022 года).

Д.С.Ураева

Председатель Научного совета по присуждению учёных степеней, доктор филол. наук, профессор

З.И.Расулов

Учёный секретарь Научного совета по присуждению учёных степеней, кандидат филол. наук, доцент

М.М.Жураева

Председатель Научного семинара при Научном совете по присуждению учёных степеней, доктор филол. наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (резюме диссертации доктора наук (DSc))

Цель исследования. Изучить поэтику, жанровую трансформацию и траекторию биографического романа в американской литературе постмодернизма на примере биографических произведений Джея Парини, Майкла Каннингема и Лайлы Лалами.

Объектами исследования были выбраны произведения американских писателей Джея Парини, Майкла Каннингема и Лайлы Лалами.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

Было доказано, что идейно-смысловой, структурный характер произведения, стилистические приёмы, наблюдаемые в вербальном слое текста, характерные для текста интертекстуальность и транстекстуальность, его структура (сюжет), идиостиль в творчестве автора, его субъективное отношение к событиям произведения проявляются как ведущие факторы, определяющие концепцию постмодернистского биографического романа и его поэтику;

Показано, что стилистические приёмы, такие как аллюзия, цитата, реминисценция, метафора, метонимия, играют первостепенную роль в отражении национальных ценностей, внедрении культурных кодов, обеспечении гармонии верований, восстановлении исторической цепи на основе повествования, привнесение восточных традиций в западную литературную культуру в космополитической литературе постмодерна;

В постмодернистском биографическом романе Джея Парини «Последнее воскресенье» определено, что приём полифонического повествования создавал плюрализм мировоззрений, лейтмотив произведения выдвигался на первый план через концентрическую сюжетную линию; саркастический и иронический тон в произведении создавался при помощи такого стилистического приёма, как сравнение;

Такие процессы, как деконструкция трихотомии сюжета в биографическом романе М.Каннингема «Часы», наблюдение за транстекстуальными единицами в тексте и интерпретация символических деталей в произведении, доказывают, что в настоящем постмодернистском биографическом романе понимание ментального и духовного мира прототипа имеет первостепенное (первоначальное) значение, а изучение фактов в жизни исторической личности является вторичным;

В постмодернистском биографическом романе Л.Лалами «Отчет мавра» доказывается, что субъективный нарратологический приём, критерии интертекстуальности, историчности могут являться основными стилистическими факторами в реализации доминирования идей плюрализма, расового равенства, веротерпимости, национальной идентичности и восточного стиля в космополитическом мире.

Внедрение результатов исследования.

Результаты изучения поэтики американской постмодернистской литературы, изучения творчества Дж.Парини, М.Каннингема, Л.Лалами и

определения характера постмодернистского биографического романа применяются в следующих направлениях:

Полученные результаты, связанные с особенностями поэтического языка в литературе постмодернизма, особенностями космополитической культуры в американской литературе, транстекстуальными типами текста и контекстуальным анализом стилистических средств в биографических произведениях Дж. Парини, М. Каннингема и Л. Лалами, были использованы в фундаментальном проекте ОТ-Ф1-18 в рамках государственной научно-технической программы, реализуемой в 2017-2020 годах «Разработка методов и методики формирования народной лингвокультуры» (Справка Андижанского государственного университета № 39-08- № 542 от 05.03.2022). В результате содержание и методология таких предметов, как «Американская литература», «Теория литературы», «Стилистика» и «Интерпретация художественного текста», обогатились новыми теоретическими взглядами.

Научные выводы, связанные с классификациями стилистических приёмов и их динамическими изменениями на этапах развития от античной литературы до наших дней; выявленные универсальные и дифференциальные точки поэтики и риторики в бинарной оппозиции использованы при создании учебника «Theoretical Aspects of the Language Learned (Stylistics)» для студентов иностранных языков (английский язык) специальностей: 5111400, 5112200, 5120100, 5120200 (Свидетельство на издание учебной литературы № 237-169, выданное приказом Министерства высшего и среднего специального образования № 237 от 31 мая 2021 г.). В результате практическая часть стилистики обогатилась за счет генезиса поэтики и стилистики, древних и современных классификаций стилистических приёмов, анализа и контекстуальной интерпретации ряда стилистических средств, использованных в произведениях Дж. Парини и Л. Лалами.

Выводы, связанные с выразительностью поэтического языка современного биографического романа, реализованы в инновационном исследовательском проекте 561624-EPP-1-2015-UK-EPPKA2-SBHE-SP-ERASMUS + SBHE ИМЭП: «Модернизация и интернационализация Процессов системы высшего образования в Узбекистане» в рамках программы Европейского Союза Erasmus+ на 2016-2018 гг. (Справка Самаркандского государственного института иностранных языков № 265/30.02.01 от 17 февраля 2022 года). В результате удалось модернизировать основы таких дисциплин, как «Теория литературы», «Интерпретация художественного текста» и «Стилистика» с данными декодирования контекстных и имплицитных значений стилистических приёмов, таких как метафора, метонимия, эпитет, ирония, сарказм, сравнение, стилистический повторение, параллельное построение, инверсия, обособленное построение, используемые в постмодернистских биографических романах.

Теоретические выводы, связанные с экспериментальными приёмами, нетрадиционным выражением образов, полифоничностью, жанровыми

мутациями, сформировавшимися в постмодернистской литературе, были использованы в передачах бухарского телеканала «Ассалом, Бухоро» и «Саккизинчи мужиза» (Справка Бухарской областной телерадиокомпании № 1/28 от 7 февраля 2022 г.). В результате содержание материалов, подготовленных для сценарий программ, обогатилось. Анализ дал возможность повысить осведомленность аудитории о постмодернистских тенденциях в современной американской литературе, стиле и содержании биографических романов, а также их интерес к чтению.

Структура и объём диссертации. Диссертация состоит из введения, четырех глав, заключения и списка использованной литературы; общий объём работы составляет 274 страницы.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; part I)

1. Хажиева Ф.М. Постмодернизм ва биографик роман. Монография. Бухоро, 2022. – 124 б.
2. Khajieva F.M. Cultural-aesthetic function of intertextual devices in “The Moor’s Account” by Layla Lalami. // Theoretical & Applied Science: International scientific journal. Philadelphia, USA, 2021. – № 11(103) – P. 1111-1115. (Impact factor JIF-6.630.) <http://www.t-science.org/arxivDOI/2021/11-103/11-103-126.html>
3. Khajieva F.M. The rise and development of the American biographical novel. // Journal NX: A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal. Novateur Publication, India, 2021. –Volume 7, Issue 6. – P. 262-267. (Impact factor IFSIJ-7,223.) <https://repo.journalnx.com/index.php/nx/article/download/3446/3352/6717>
4. Khajieva F.M. Cosmopolitanism through intertextual devices in the postmodern biographical novel. // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. India, 2021. – Vol. 11, Issue 11. – P. 156- 161. Impact factor SJIF-7,495) <https://saarj.com/wpcontent/uploads/ACADEMICIA-NOVEMBER-2021-FULL-JOURNAL.pdf>
5. Хажиева Ф.М. Америка ёзувчиси Жей Паринининг “The Last Station” (“Сўнги бекат”) биографик романи лейтмотивини шакллантиришда полифоник тафаккурнинг вазифаси. // ЎЗМУ хабарлари. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети илмий журнали. Тошкент, 2020. – № 6 – Б. 192-197. (10.00.00; №15)
6. Khajieva F.M. Genesis and development of stylistic devices classifications. // Филология масалалари. Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети. Тошкент, 2020. – № 3 – Б. 30-38. <https://uzjournals.edu.uz/philolm/vol2020/iss3/6/>. (10.00.00; №18)
7. Khajieva F.M. Idiosyncrasy of Jay Parini’s Biographical Novel “The Last Station”. // Наманган давлат университети илмий ахборотномаси. Наманган, 2021. – № 2. – Б. 327-333. (10.00.00; №26)
8. Хажиева Ф.М. Жей Парини ижодида биографик роман концепцияси. // Сўз санъати халқаро журнали. Тошкент, 2021. – № 1. – Б. 51-59. (10.00.00; №31)
9. Хажиева Ф.М. Адабиётшуносликда “поэтика” тушунчаси ва масалага оид назарий қарашлар шарҳи. // Наманган давлат университети илмий ахборотномаси. Наманган, 2021. – № 3. – Б. 391-395. (10.00.00; №26)
10. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” романида лексик стилистик воситалар талқини. // Сўз санъати халқаро журнали. Тошкент, 2021. – № 3. – Б. 219-226. (10.00.00; №31)

11. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” романида фонетик стилистик воситаларнинг контекстуал тадқиқи. // Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси. Хива, 2021. – № 7. – Б. 320-322. (10.00.00; №21)

12. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” асари архитектуроникаси тадқиқи. // Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси. Хива, 2021. – № 3 (Махсус сон). – Б. 192-194. (10.00.00; №21)

13. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “Қора занжи ҳисоботи” романида миллий қадриятлар ифодаси. // Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси. Хива, 2021. – № 3 (Махсус сон). – Б. 194-196. (10.00.00; №21)

14. Хажиева Ф.М. Америка ёзувчиси Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” асарида синтактик стилистик воситаларнинг контекстуал таҳлили. // Хорижий филология. Самарқанд, 2021. – № 4. – Б. 63-69. (10.00.00; №10)

15. Khajieva F.M. The manifestation and the function of epistolary technique in the biographical novel “The Last Station” by Jay Parini. // Проблемы и достижения современной науки. Материалы VI международной научно-практической конференции. Уфа, 2019. – С. 71-73.

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=38540295>

16. Khajieva F.M. Conceptual framework of allusions in the novel “The Moor’s Account” by Layla Lalami. // The current state of development of world science: characteristics and features. II International Scientific and Theoretical Conference. Volume 2. Lisbon, 2021. – Б. 39-41.

II бўлим (II часть; part II)

17. Khajieva F.M. On the problem of the term “stylistic device”. // Прагмалингвистика, функционал таржима-шунослик ва тил ўргатиш жараёнлари. Республика илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. Бухоро, 2018. – Б. 9-10.

18. Хажиева Ф.М. Жей Парини ижодининг хронологик тадқиқи. // Прагмалингвистика, функционал таржима-шунослик ва тил ўргатиш жараёнлари интеграцияси. Халқаро миқёсдаги илмий-назарий анжуман материаллари. Бухоро, 2020. – Б. 221-224.

19. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” тарихий-биографик романида интертекстуал стилистик восита таҳлили. // Тил, адабиёт, таржима, адабий танқидчилик халқаро илмий форуми: замонавий ёндашувлар ва истиқболлар. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари. Бухоро, 2021. – Б. 212-214. <http://iejrd.com/index.php/%20/article/view/1839>

20. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” тарихий-биографик романида паремиялар таҳлили. // Чет тилларини ўқитишнинг долзарб масалалари. Республика онлайн илмий-амалий конференция материаллари. Бухоро, 2021. – Б. 335-338.

<https://papers.econferenceglobe.com/index.php/ecg/article/download/312/310>

21. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” романида фонетик стилистик воситалар таҳлили // Чет тилларини ўргатишнинг турлича

ёндашувлари: муаммо ва ечимлар. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. Жиззах, 2021. – Б. 242-244.

22. Хажиева Ф.М. Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” романида аллитерация, ассонанс ва график воситалар тадқиқи // Тилшунослик – янги илмий парадигмалар объекти сифатида ва чет тилларни ўқитишнинг масалалари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари. Нукус, 2021. – Б. 58-61.

23. Хажиева Ф.М. Постмодернизм хусусиятлари хусусида // Ilm-fan va ta’limda innovatsion yondashuvlar, muammolar, taklif va yechimlar. Respublika ilmiy-onlayn konferensiyasi. Toshkent: “Academia science”, 2021. – Б. 95-99.

24. Хажиева Ф.М. Ғарб адабиётида постмодернизмнинг вужудга келиш омиллари. // Zamonaviy taraqqiyotda ilm-fan va madaniyatning o‘rni. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. 2021. – Б.164-169. www.academic.uz.

25. Хажиева Ф.М. Линда Ҳатчеоннинг постмодернистик тарихий метапрозага оид назарий қарашлари // “Zamonaviy taraqqiyotda ilm-fan va madaniyatning o‘rni”. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. Toshkent: “Academia science”, 2021. – Б. 128-132. www.academic.uz.

26. Хажиева Ф.М. Европа танқидчилигида постмодернистик биографик роман соҳасига оид қарашлар // “Zamonaviy taraqqiyotda ilm-fan va madaniyatning o‘rni”. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. Toshkent: “Academia science”, 2021. – Б. 133-136. www.academic.uz.

27. Хажиева Ф.М. Поэтика ва риторика бинар оппозицияда // Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes. International Scientific Conference. Bukhara, 2021. – Б. 193-196.

Автореферат “Дурдона” нашриётида таҳрирдан ўтказилди ва ўзбек, рус
ҳамда инглиз тилларида матнлар мослиги текширилди.

Босишга рухсат этилди: 17.08.2022 йил. Бичими 60x84 ¹/₁₆, «Times New
Roman» гарнитурда рақамли босма усулида босилди.
Шартли босма табоғи 3,5 Адади: 100 нусха. Буюртма №401.

Гувоҳнома АИ №178. 08.12.2010.

“Садриддин Салим Бухорий” МЧЖ босмаҳонасида чоп этилди.
Бухоро шаҳри, М.Иқбол кўчаси, 11-уй. Тел.: 65 221-26-45

